

CONSILIUL ORĂȘENESC IALOVENI
Primăria orașului Ialoveni

PROIECT SPRE CONSULTĂRI PUBLICE

Cadrul general al Strategiei de dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni pentru perioada 2019-2025

Acest document de politici a fost realizat cu suportul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) în cadrul programului Comunitatea Mea, implementat de IREX cu asistența experților consorțului Business Consulting Institute (BCI) / Institutul de Dezvoltare Urbană (IDU). Opiniile autorilor exprimate în acest document nu reflectă în mod obligatoriu viziunile Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare (USAID) sau IREX.

Ialoveni 2019

SUMAR EXECUTIV

INTRODUCERE.....	3
I. ANALIZA SWOT	4
II. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI.....	5
III. PLANUL DE ACȚIUNI	6
IV. IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI.....	17
V. PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE. FIȘE DE PROIECT	20
VI. ANEXA 1. ANALIZA DIAGNOSTIC	25
1. Date generale despre localitate	25
2. Potențialul natural.....	29
3. Potențialul socio-uman	32
4. Economia locală și nivelul de competitivitate regională	39
5. Infrastructura edilitară	43
6. Capacitate instituțională	47
7. Orașul Ialoveni în contextul politicilor de dezvoltare transfrontaliere, naționale, regionale, raionale	53

INTRODUCERE

Acest document reprezintă o redactare actualizată a cadrului general al Strategiei de dezvoltare socio-economică a orașului Ialoveni 2016-2020, aprobată prin decizia consiliului orășenesc. Actualizarea a fost efectuată de Grupul de Lucru constituit prin Dispoziția primarului Ialoveni nr. 74 din 5 februarie 2019, cu asistența tehnică și metodologică din partea programului Comunitatea Mea.

Prin conținutul său Strategia urmărește stabilirea viziunii, obiectivelor strategice și a Planului de acțiuni pentru perioada 2019 - 2025. Strategia pune în valoare punctele forte ale orașului și se bazează pe potențialul socio-uman, dezvoltarea economiei locale, a resurselor naturale, serviciilor publice, instituțiilor infrastructurii sociale și de afaceri precum și pe capacitatea autorităților publice locale și structurilor societății civile privind asumarea responsabilității pentru procesul de dezvoltare locală.

Principiile care stau la baza elaborării documentului sunt: (i) promovarea unei guvernări locale eficiente și responsabile; (ii) promovarea unui proces decizional participativ și (iii) promovarea principiilor dezvoltării durabile la nivel local.

Scopul Strategiei de dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni este de a determina direcțiile strategice de dezvoltare, dinamica și profunzimea acestei dezvoltări, de a eficientiza activitatea autorităților publice locale în managementul localității, de a utiliza cât mai eficient resursele financiare, de a promova localitatea (aspecte unice, irepetabile, competitive), de atragere a surselor externe de finanțare (buget de stat, investiții străine, donații, granturi) pentru a implementa proiectele investiționale planificate.

Destinatarii Strategiei sunt locuitorii orașului Ialoveni, autoritățile administrației publice locale, structurile societății civile, instituțiile educaționale, sectorul privat, tinerii, precum și toate persoanele interesate în dezvoltarea durabilă locală.

Strategia 2019 – 2025 este structurată pe patru compartimente și include: (i) Viziunea de dezvoltare; (ii) Planul strategic de acțiuni (iii) Implementarea și monitorizarea implementării strategiei; (iv) Fișe prioritare de proiecte.

Planul strategic de acțiuni 2019 – 2025 cuprinde totalitatea acțiunilor orientate spre atingerea obiectivelor specifice, necesarul de resurse, perioada de implementare, responsabilii de înfăptuirea acțiunilor, sursele de finanțare, precum și efectele scontate în urma implementării fiecărei acțiuni.

Cadrul general al Strategiei este un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală (Strategia de dezvoltare socio-economică a orașului Ialoveni 2016 - 2020, Planul Urbanistic General), regională (Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2016-2020, Planul Operațional Regional 2017-2020 și strategii de dezvoltare sectoriale), națională (Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030", strategii sectoriale de dezvoltare).

I. ANALIZA SWOT

Puncte tari	Punctele slabe
• Poziționarea geografică – în zona funcțională urbană a capitalei • Oraș-reședință de raion, în care sunt amplasate toate serviciile deconcentrate și sediul ADR • Retrocedarea în 2018 a 161,3 ha de pământ (păduri – 100 ha, pământ arabil - ha) • Eficientizarea energetică a grădiniței Andrieș • Dotarea cu tehnologii informaționale și echipament modern a bibliotecii • Instituirea serviciilor moderne (club de robotică, club de animație, ecologie, sănătate, e-guvernare) în cadrul bibliotecii • Centru de informare UE la Biblioteca Publică "Petre Ștefănuț" • Specialiști calificați • Conlucrarea cu donatorii și capacitatea de atragere a fondurilor • Transparența în procesul decizional • Participarea civică a cetățenilor în aprobarea taxelor locale, PUG, Regulamente locale, etc. • Asigurarea cu transport public • Reparația terenurilor de joacă • Extinderea iluminatului stradal și a trecerilor de pietoni • Stații de așteptare amenajate • Porțiuni de drumuri reparate • Extinderea sistemului de canalizare (Bozu-Albeni) • Modernizarea sistemului de evacuare a deșeurilor.	• Migrația forței de muncă (spre capitală și alte țări) • Lipsa (sau calitatea scăzută) a unor servicii publice de interes general (canalizare, sport și educație sportivă, etc.) • Lipsa atractivității spațiului public (inclusiv existența cîinilor vagabonzi) • Accesul limitat a copiilor la grădiniță • Insuficiență spații de anvergură în incinta bibliotecii • Acces redus a persoanelor cu dizabilități în instituțiile publice (grădiniță, bibliotecă, școala de arte) • Insuficiența activităților extrașcolare și de agrement pentru copii și tineret • Dotare precară a unităților de învățământ cu echipamente și materiale • Degradarea patrimoniului instituțiilor publice ca urmare a lipsei efectuării investițiilor • Neglijența cetățenilor în păstrarea ordinii și curățeniei publice • Venituri proprii reduse în bugetul orășenesc • Poluarea mediului cu ape menajere • Infrastructura orașului învechită • Traficul rutier supraaglomerat • Tehnică specializată uzată moral și tehnic • Depozitare necontrolată a deșeurilor, inclusiv din construcții și demolări. • Management defectuos al bunurilor imobiliare din or. Ialoveni.
Oportunități	Riscuri
• Terenuri agricole cu potențial agricol ridicat • Existența fondurilor internaționale pentru finanțarea de programe de dezvoltare • Proximitate de capitala Chișinău (aeroport, gara) • Prestarea serviciilor publice de interes major prin delegare (conectarea la apă și canalizare) • Implicarea diasporei • Semnături ai Convenției Europene a Primarilor pentru Eficiență energetică.	• Migrația internă și externă a populației • Exodul de specialiști calificați • Reducerea bugetului local destinat lucrărilor de investiții în infrastructură.

II. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI

VIZIUNEA DE DEZVOLTARE a orașului Ialoveni nu poate fi formulată în afara oportunităților pe care le oferă poziția geografică a orașului, ca piesă importantă în cadrul Zonei Funcționale Chișinău, poziție ce conduce spre creșterea interesului investițional față de Ialoveni, coordonat cu intervenții realizate în scopul îmbunătățirii nivelului echipării teritoriale și a dezvoltării infrastructurii economice și sociale.

Ialoveni - un municipiu atractiv, cu o infrastructură dezvoltată și accesibilă tuturor locuitorilor, prietenoasă mediului, dezvoltat economic și social, responsabil cu cetățeni

	Direcții de dezvoltare strategică	Obiectiv specific
1.	Dezvoltarea economică durabilă prin activități economice de producție și servicii de interes național / internațional	1.1. Crearea mecanismului instituțional pentru stimularea investițiilor în economia locală 1.2. Promovarea și susținerea business-ului mic și mijlociu autohton
2.	Creșterea atractivității urbei prin dezvoltarea infrastructurii de utilități și servicii publice de interes general	2.1. Extinderea infrastructurii de alimentare cu apă și de canalizare 2.2. Eficientizarea serviciului de management al deșeurilor 2.3. Eficientizarea energetică a clădirilor publice 2.4. Îmbunătățirea mobilității și accesibilității locuitorilor urbei 2.5. Reglementarea dezvoltării urbane a orașului Ialoveni
3.	Asigurarea unui mediu social, intercultural favorabil creșterii coeziunii și integrării grupurilor defavorizate în dinamica urbană	3.1. Valorificarea potențialului turistic și cultural-educativ 3.2. Crearea infrastructurii predestinate copiilor cu vârste preșcolare și școlare 3.3. Integrarea practicilor incluzive în instituțiile publice 3.4. Consolidarea parteneriatelor naționale și internaționale 3.5. Fortificarea parteneriatelor cu societatea civilă 3.6. Creșterea capacității de gestiune publică și autonomie locală
4.	Reabilitarea, conservarea și promovarea unui habitat ecologic, a unui patrimoniu antropic	4.1. Dezvoltarea zonelor de odihnă și agrement 4.2. Informarea și instruirea ecologică a cetățenilor or. Ialoveni

III. PLANUL DE ACȚIUNI

1. Dezvoltarea economică durabilă prin activități economice de producție și servicii de interes național \ internațional

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
OS 1.1. Crearea mecanismului instituțional pentru stimularea investițiilor în economia locală					
1.1.1. Elaborarea unui portofoliu investițional	2020	25,0	Specialist APL	Surse atrase, USAID	Ofertă investițională elaborată; Cca 500 broșuri diseminate Numărul de investitori atrași Noi locuri de muncă
1.1.2. Identificarea oportunităților de parteneriate publice private (PPP) pentru revitalizarea clădirilor existente nefinisate	2019-2025	10,0	Specialist APL	Surse atrase	Numărul de proiecte identificate PPP - uri create Cel puțin 1 clădire revitalizată
1.1.3. Elaborarea Planului de dezvoltare economică locală	2019-2020	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Plan de dezvoltare economică locală elaborat
OS 1.2. Promovarea și susținerea business-ului mic și mijlociu autohton					
1.2.1. Organizarea evenimentelor destinate promovării producției locale (iarmaroace, târguri, expoziții)	2019-2025	150,0	Specialist APL	Buget local, agenții economici	Cca 5 evenimente organizate Cel puțin 5 agenți economici implicați Cca 300 de participanți
1.2.2. Elaborarea și diseminarea ghidului "Oportunități de afaceri pentru băștinașii plecați"	2019-2020	17,0	Reprezentant Diasporă, Specialist APL	Surse externe	Ghidul "Oportunități de afaceri pentru băștinașii plecați" elaborat Cel puțin 200 exemplare diseminate
1.2.3. Crearea și Aprobarea Regulamentului privind depunerea notificărilor de comerț și eliberarea acestora pentru activitatea întreprinzătorilor locali	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Regulament privind depunerea notificărilor de comerț și eliberarea acestora pentru activitatea întreprinzătorilor locali creat și aprobat Cel puțin 10 antreprenori informați, inclusiv din categorii social - vulnerabile

2. Creșterea atractivității urbei prin dezvoltarea infrastructurii de utilități și servicii publice de interes general

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențială de finanțare	Indicatori de rezultat
OS 2.1. Extinderea infrastructurii de alimentare cu apă și de canalizare					
2.1.1. Extinderea și reparația rețelei de aprovizionare cu apă potabilă	2019-2025	5000,0	Specialist APL, Director ÎM „Apă-canal”	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 22 km de rețea de apeduct renovat și construit Cel puțin 200 beneficiari conectați, inclusiv din categorii social - vulnerabile
2.1.2. Construcția rețelelor de canalizare cu scurgere gravitațională și a stațiilor intermediare de pompare a apelor menajere, în sectorul Albeni (nr. 3), sectorul Bozu (nr. 4) și sector Huțuleuca (nr. 5) din or. Ialoveni, ATB 16	2022	21000,0	Specialist APL, S.A. "Apă-canal – Chișinău"	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 10 km de rețelele de canalizare construite Cel puțin 5000 beneficiari conectați la rețeaua de canalizare, inclusiv din categorii social - vulnerabile
2.1.3. Proiect de modernizare a stației de pompare și epurare	2019-2025	2000,0	Specialist APL, Director ÎM	Buget local, Surse atrase	Proiect de modernizare a stației de epurare elaborat și executat Stație de epurare funcțională Cel puțin 100 beneficiari, inclusiv din categorii social - vulnerabile
OS 2.2. Eficientizarea serviciului de management al deșeurilor					
2.2.1. Dezvoltarea sistemului integrat funcțional de gestionare a deșeurilor	2019-2025	2200,0	Specialist APL, Director ÎM GCL Ialoveni	Buget local, Surse atrase, AE, Locuitorii	Sistem integrat de management funcțional Cel puțin 200 tomberoane procurate și instalate Cel puțin 200 contracte încheiate Colectare selectivă a deșeurilor (plastic, sticlă, hârtie) instituită
2.2.2. Amenajarea gunoiștii și eficientizarea exploatării deșeurilor	201-2025	40,0	Primăria, ÎMGLC Ialoveni; Parteneri de dezvoltare	Buget local, Surse atrase	Zile sanitare efectuate Agent economic identificat Proces de delegare a competenței declanșat
2.2.3. Dotarea tehnică a Î.M. "Servicii comunal-locative"	2019-2025	4000,0	Specialist APL, Director ÎMGLC Ialoveni	Buget local, Surse atrase	Număr autospeciale procurate
2.2.4. Reamplasarea sau reorganizarea poligonului pentru deșeuri	2019	Conform alocațiilor	Specialist APL, Director ÎMGLC Ialoveni	Buget local, Surse atrase	Poligon pentru deșeuri amenajat

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
		bugetare anuale			
OS 2.3. Eficientizarea energetică a clădirilor publice					
2.3.1. Termoizolarea fațadelor și schimbarea acoperișului tâmplăriei la Grădinița - creșă Nr.1 „Andrieș”	2019-2025	5000,0	Specialist APL, Director instituție	Buget local, Surse atrase	Obiect termoizolat și eficientizat termic
2.3.2. Reproiectarea și înlocuirea sistemului de încălzire monotubular cu sistem bitubular pentru Grădinița-creșă Nr.1 „Andrieș”	2025	730,8	Director instituție	Buget local, Surse atrase	Sistem de încălzire bitubular funcțional
2.3.3. Eficientizarea energetică a clădirii școlii de arte	2020-2024	500,0	Director instituție	Buget local, Donatori externi, Surse atrase	Clădire eficientizată energetic Cel puțin 100 m ² acoperiș termoizolat
2.3.4. Termoizolarea fațadelor și tavanului grădiniței-creșă nr. 5 Regina Maria	2019-2020	1500,0	Specialist APL, Director instituție	Buget local, Donatori externi, Surse atrase	Clădire termoizolată
2.3.5. Înlocuirea becurilor incandescente din instituțiile preșcolare cu lămpi fluorescente compacte	2020-2023	11,9	Director instituție	Buget local, Surse atrase	Sistemul de iluminat al grădinițelor eficientizat energetic
2.3.6. Instalarea unei cazangerii murale automatizate, cu eficiență ridicată la grădinița-creșă Andrieș	2020-2025	27,0	Specialist APL, Director instituție	Buget local, Surse atrase	Sistem de termoficare integrat, econom și cu eficiență ridicată
OS 2.4. Îmbunătățirea mobilității și accesibilității locuitorilor urbei					
2.2.5. Dotarea tehnică a Serviciului de amenajare a primăriei orașului Ialoveni	2019-2025	1400,0	Specialist APL, Director ÎM	Buget local, Surse atrase	Buldoexcavator multifuncțional procurat Cel puțin 50 km de drumuri locale întreținut
2.4.1. Extinderea rutelor transportului electric autonom de călători în sectoarele Albeni și Hutuleuca	2019 - 2025	160,0	Specialist APL	Primăria or. Ialoveni; Primăria mun. Chișinău, Î.M. RTEC Chișinău, donatori	Act administrativ privind stabilirea stațiilor terminus în sectorul Albeni și Hutuleuca adoptat
2.4.2. Construirea unui sistem integrat de mini parcuri	2020	250,0	Specialist APL, CR Ialoveni, AE	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 100 de locuri pentru parcuri amenajate Cel puțin 100 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
2.4.3. Reabilitarea drumurilor de ocolire a orașului	2025	360000,0	Specialist APL,	Parteneri din mediul de	Cel puțin 1 km de drumuri de ocolire

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențială de finanțare	Indicatori de rezultat
Ialoveni (drumul de legătură Piatra Albă-Codru, str. Testimăianu-M3 Chișinău)			CR Ialoveni	afaceri Surse atrase	reabilitat
2.4.4. Adaptarea infrastructurii sociale conform necesităților persoanelor cu nevoi speciale	2020-2025	250,0	Specialist APL	Surse atrase	Cel puțin 2 semafoare pentru hipoacuzici dotate Căi de acces în instituțiile publice și de menire socială pentru persoanele cu dizabilități locomotorii create Cel puțin 2 rampe amenajate Cel puțin 2 mijloace de transport comun pentru persoanele cu dizabilități locomotorii adaptate
2.4.5. Modernizarea sistemului de iluminat public stradal existent prin aplicarea sistemului automatizat	2019-2020	400,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Sistem de control automat sau de la distanță de conectare și deconectare instalat și funcțional
2.4.6. Extinderea iluminatului public cu corpuri de iluminat de tip LED	2020-2025	1000,0	Specialist APL, Serviciul de amenajare	Buget local, Surse atrase	Sistem modernizat de iluminare stradală Cel puțin 5 km de traseu asigurat cu corpuri de iluminat LED Cel puțin 500 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
2.4.7. Crearea unui parc cu sisteme fotovoltaice pentru producerea de energie electrică pentru instituțiile publice și iluminatul public	2020-2025	50000,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Parc fotovoltaic creat și funcțional; Instituții publice alimentate cu energie electrică regenerabilă
2.4.8. Campanie de sterilizare a câinilor vagabonzi	2019-2020	200,0	Specialist APL, Consiliul orașenesc	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 500 de câini vagabonzi sterilizați
OS 2.5. Reglementarea dezvoltării urbane a orașului Ialoveni					
2.5.1. Elaborarea Planurilor Urbanistice Zonale (PUZ) ale sectoarelor Bozu și Huțuleuca	2020-2023	150,0	Arhitect șef APL, Institutul de Proiectări Urbanproiect	Buget local, Surse atrase	PUZ elaborat
2.5.2. Elaborarea Regulamentelor urbanistice pentru sectoarele Bozu și Huțuleuca	2020-2023	Nu necesită	Arhitect șef APL	Programul "Comunitatea Mea"	Regulamentele urbanistice pentru sectoarele Bozu și Huțuleuca elaborate
2.5.3. Elaborarea Planului Urbanistic de Detaliu (PUD) a zonei economice libere, prevăzută în PUG Ialoveni	2019-2020	Nu necesită	Arhitect APL,	Programul "Comunitatea Mea"	PUD elaborat

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențială de finanțare	Indicatori de rezultat
2.5.4. Elaborarea Regulamentului Planului Urbanistic General	2019-2020	Nu necesită	Arhitect APL	Programul "Comunitatea Mea"	Regulamentul Planului Urbanistic General elaborat

3. Asigurarea unui mediu social, intercultural favorabil creșterii coeziunii și integrării grupurilor defavorizate în dinamica urbană

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
OS 3.1. Valorificarea potențialului turistic și cultural-educativ					
3.1.1. Reinventarierea patrimoniului cultural și istoric local	2019-2020	10,0	Specialist APL	MECC	Raport privind patrimoniul cultural și istoric local elaborat și diseminat Cel puțin 20 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați
3.1.2. Modernizarea și dotarea muzeului orașului	2020-2022	300,0	Specialist APL, Direcția Învățământ Tineret și Sport, CR Ialoveni	Buget local, Surse atrase, ADR Centru	Muzeu de istorie și etnografie a orașului funcțional
3.1.3. Construcția unui Centru multifuncțional	2019-2022	1500,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase, ADR Centru	Centru multifuncțional instituit Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.1.4. Zonă de agrement pentru tineret	2019-2025	Conform alocațiilor bugetare anuale	Specialist APL	Buget local, Surse atrase, ADR Centru	Zonă de agrement pentru tineret instituită Teatru de vară funcțional Cinematograf de vară funcțional Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.1.5. Cămin / Hostel destinat schimbului cultural	2019-2025	Conform alocațiilor bugetare anuale	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Cămin / Hostel destinat schimbului cultural instituit Cel puțin 5 beneficiari
3.1.6. Renovarea stadionului	2019-2025	Conform alocațiilor bugetare anuale	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Stadion renovat Cel puțin 20 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
OS 3.2. Crearea infrastructurii predestinate copiilor cu vârste preșcolare și școlare					
3.2.1. Construcția unei grădinițe pentru copii	2020-2025	25000,0	APL	Buget local, Surse atrase	Instituție preșcolară construită 320 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.2.2. Construcția unei biblioteci	2025	20000,0	APL	Buget local, Surse	Bibliotecă construită

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențială de finanțare	Indicatori de rezultat
				atrasede	100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.2.3. Amenajarea și întreținerea terenurilor de joacă pentru copii	2019-2025	500,0	APL	Buget local, Agenți economici, Surse externe	3 terenuri de joacă amenajate Cel puțin 100 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3.2.4. Asigurarea elevilor liceului teoretic "Petre Ștefănuță" și LT "Andrei Vartic" cu cămin	2019-2025	1000,0	APL de ambele niveluri	Buget local, Surse atrasede	Spații identificate și Cămin instituit Cel puțin 50 beneficiari asigurați cu cămin
OS 3.3. Integrarea practicilor incluzive în instituțiile publice					
3.3.1. Desfășurarea programelor incluzive în instituțiile de învățământ preșcolar	2019-2025	30,0	Director Instituție de Învățământ	LUMOS, UNICEF	Cel puțin 2 programe desfășurate Cel puțin 5 copii integrați
3.3.2. Elaborarea unui program destinat dezvoltării socio-culturale prin implicarea Diasporei	2019-2025	3,0	Director Instituție de Învățământ	Asociațiile de parteneri din Diasporă	Cel puțin 3 inițiative implementate Cel puțin 2 persoane din Diasporă implicate
3.3.3. Crearea unui serviciu de orientare și instruire profesională a persoanelor cu dizabilități	2019 – 2025	30,0	Reprezentant ONG, Specialist APL	ONG, Agenți economici	1 serviciu creat Cel puțin 2 Ateliere efectuate Cel puțin 5 persoane instruite Cel puțin 3 persoane angajate în câmpul muncii
3.3.4. Vizită de studiu centru de plasament pentru persoane în etate	2019 - 2022	10,0	Specialist APL	Buget local	Cel puțin 5 persoane informate Cel puțin 1 vizită de studiu efectuată
3.3.5. Cartografierea Serviciilor Sociale Existente	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Chestionar completat de către APL Plan de îmbunătățire a serviciilor sociale elaborat
OS 3.4.Consolidarea parteneriatelor naționale și internaționale					
3.4.1. Dezvoltarea parteneriatelor naționale și internaționale (înfrățirea cu alte localități)	2019-2025	350,0	Specialist APL	Buget local, CR Ialoveni ADR Centru, Surse atrasede	Parteneriate noi create
3.4.2. Organizarea și desfășurarea festivalurilor, expozițiilor	2019-2025	350,0	Specialist APL	Buget local, ADR Centru	Cel puțin 2 evenimente desfășurate Cel puțin 100 de participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
OS 3.5. Fortificarea parteneriatelor cu societatea civilă					
3.5.1. Organizarea ședințelor semestriale cu membrii asociațiilor obștești în vederea identificării problemelor și stabilirii planului ulterior de activități	2019-2025	10,0	APL	Consiliul Orășenesc	Cel puțin 2 ședințe organizate Cel puțin 20 participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile Planuri de activități elaborate
3.5.2. Acordarea suportului în scrierea proiectelor de dezvoltare comunitară asociațiilor obștești, inclusiv Consiliului Local al Tinerilor	2019-2025	50,0	APL	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 2 proiecte elaborate
3.5.3. Centru de instruire și coordonare voluntari	2019-2025	10,0	Specialist APL, ONG local	Buget local, Surse atrase	Mecanism de voluntariat în cadrul APL creat Rețea de voluntari funcțională Cel puțin 10 tineri implicați în activitățile de voluntariat
3.5.4. Diminuarea efectelor negative ale migrației	2019-2025	-	Specialist APL, ONG local	Buget local, Surse atrase	Serviciu psihologic comunitar creat Bază de date cu persoane singuratice creată și actualizată Cel puțin 15 copii cu ambii părinți plecați peste hotare asistați
3.5.5. Deschiderea unei cantine sociale	2019-2020	1000,0	Specialist APL, ONG local	Buget local, Surse atrase	Cantină socială funcțională Cel puțin 20 beneficiari din categorii social-vulnerabile asigurați cu prînz zilnic
O.S. 3.6. Creșterea capacității de gestiune publică și autonomie locală					
3.6.1. Consultarea și implicarea cetățenilor în procesul decizional	Permanent	Nu sunt necesare	Specialist APL, ONG local	Buget local	Planul de comunicare a primăriei elaborat și implementat Audieri publice privind proiectul bugetului local anual organizate Raportul de activitate a primăriei elaborat și prezentat către cetățeni
3.6.2. Elaborarea și adoptarea cadrului regulatoriu la nivel local	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local, Programul "Comunitatea Mea"	Statutul localității, Regulament de funcționare a Consiliului local și Regulament de organizare și funcționare a aparatului Primăriei elaborate și aprobate

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
					Cel puțin 3 mese rotunde organizate Cel puțin 500 participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați
3.6.3. Dezvoltarea abilităților profesionale personalului administrației publice locale	Permanent	Nu sunt necesare	Specialist APL	Buget local, Programul "Comunitatea Mea"	Instruire privind principiile managementului resurselor umane Instruire privind utilizarea actelor care conțin date cu caracter personal Instruiri cu privire la legislația achizițiilor publice Participarea la sistemele electronice de achiziții publice Instruire privind măsurile de sporire a veniturilor bugetului local Participarea la vizite de studiu pentru cooperarea intercomunitară Cel puțin 5 funcționari publici instruiți
3.6.4. Elaborarea Planului financiar multianual	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Plan financiar multianual elaborat și implementat
3.6.5. Elaborarea Planului de administrare a bunurilor proprietate publică	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Plan de administrare a bunurilor proprietate publică elaborat și implementat
3.6.6. Elaborarea Planului de Investiții Capitale	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Plan de Investiții Capitale elaborat și implementat
3.6.7. Cartografierea și pașaportizarea serviciilor administrative	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Plan de îmbunătățire a serviciilor administrative elaborat Soluții informaționale inovative în domeniul administrării proprietății, impozitării și îmbunătățirii transparenței implementate
3.6.8. Dezvoltarea sistemului de evidență și control a activității APL	2019	Nu sunt necesare	Specialist APL	Programul "Comunitatea Mea"	Instruire privind modificările legislației în domeniul finanțelor publice Instruire privind controlul financiar public intern și audit Politici privind controlul financiar public intern elaborate Impozite și taxe locale planificate

4. Conservarea și promovarea unui habitat ecologic, a unui patrimoniu construit valoros, confortabil și atractiv

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențială de finanțare	Indicatori de rezultat
4.1. Dezvoltarea zonelor de odihnă și agrement					
4.1.1. Elaborarea conceptului pentru amenajarea unei piste pentru bicicliști	2019-2021	36,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Concept pentru amenajarea unei piste pentru bicicliști elaborat
4.1.2. Construcția a 3 km de pistă	2021-2025	50,0	Specialist APL	Buget local, Agenți economici, Donatori	Cel puțin 3 km de pistă amenajată
4.1.3. Amenajarea zonelor de odihnă (parcuri, iazuri, Stadion)	2020-2022	200,0	Inspekția ecologică, Specialist APL	Buget APL, Agenți economici, Donatori	Schema de amplasare și amenajare a locurilor de odihnă și agrement elaborată Cel puțin câte 1 zonă nouă de odihnă amenajate în fiecare sector al orașului, inclusiv pe malul râului Ișnovăț Cel puțin 3 agenți economici implicați Cel puțin 200 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.1.4. Evaluarea ecosistemului florei și faunei râului Ișnovăț	2019-2025	100,0	Specialist APL	Buget local, Surse atrase	Studiu privind evaluarea ecosistemului florei și faunei râului Ișnovăț efectuat Cel puțin 40 beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile informați
4.1.5. Curățarea râului /albiei Ișnovăț	2019-2025	1000,0	Director ÎM "Servicii comunal-locative", Reprezentant ONG	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 20 voluntari și funcționari publici implicați Albia râului curățată în val și amonte Cel puțin 1 km de râu curățat Cel puțin 500 kg de deșeuri menajere colectate Cel puțin 5 articole mass – media Cel puțin 5 informații pe pagina web a primăriei
4.1.6. Reabilitarea și menținerea ecosistemului florei și faunei râului Ișnovăț	2019-2025	2700,0	Specialist APL, Reprezentant ONG	Buget local, Surse atrase	Ecosistemul florei și faunei râului Ișnovăț reabilitat Cel puțin 1 km de râu curățat

Obiectiv specific / Proiecte/ Acțiuni	Perioada de implementare	Cost (mii lei)	Responsabil	Sursă potențiale de finanțare	Indicatori de rezultat
					Cel puțin 1 km de mal amenajat, podețe reabilitate Cel puțin 20 mii de cetățeni informați Cel puțin 10 specii noi în ecosistem integrate Conferință internațională organizată Cel puțin 100 participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile
4.1.7. Amenajarea spațiilor verzi în sectorul Bozu	2020-2025	1150,0	Specialist APL, Reprezentant ONG	Buget local, Surse atrase	Cel puțin 1,4 ha de spațiu verde reabilitat Spațiu amenajat cu diverse zone de recreere Cel puțin 15 bănci, 30 coșuri și 5 panouri instalate Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile
OS 4.2. Informarea și instruirea ecologică a cetățenilor or. Ialoveni					
4.2.1. Desfășurarea campaniilor de informare a populației privind păstrarea unui mediu curat	Anual	50,0	Primăria	Fondul Ecologic Național	Cel puțin 200 de pliante elaborate și diseminate Cel puțin 200 cetățeni informați, inclusiv din categorii social-vulnerabile Cel puțin 2 articole în ziarul local, pagina web, rețele de socializare publicate
4.2.2. Campanie de informare privind colectarea separată a deșeurilor	2019-2020	15,0	ÎMGLC Ialoveni	Bugetul instituției, surse atrase	Cel puțin cîte o întrunire în curtea fiecărui bloc din oraș privind beneficiile colectării selective
4.2.3. Program multianual de plantări arbori	Anual	350,0	Specialist APL, Director ÎM	ONG, Inspecția ecologică	Cel puțin 1000 de arbori și arbuști sădiți Cel puțin 10 voluntari implicați, inclusiv din categorii social-vulnerabile

IV. IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI

Etape de implementare

Succesul realizării Strategiei de dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni depinde, în mare măsură, de participarea tuturor locuitorilor la procesul de implementare și monitorizare a acesteia, de prezenta unei coaliții încheiate în societate. În procesul realizării Strategiei de dezvoltare socio-economică vor fi implicați mai mulți actori, fiecare îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate. Aceștia sunt:

1. Administrația publică locală (Consiliul Orășenesc, Primarul, Primăria)
2. Locuitorii orașului, inclusiv din categorii social-vulnerabile
3. Societatea civilă (ONG, femeile, tineretul, persoanele în etate, voluntarii, organizațiile profesionale și profesionale)
4. Agenții economici
5. Structuri externe (Consiliul raional, Guvernul, Organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare socio-economică a or. Ialoveni poate fi divizată convențional în 4 etape:

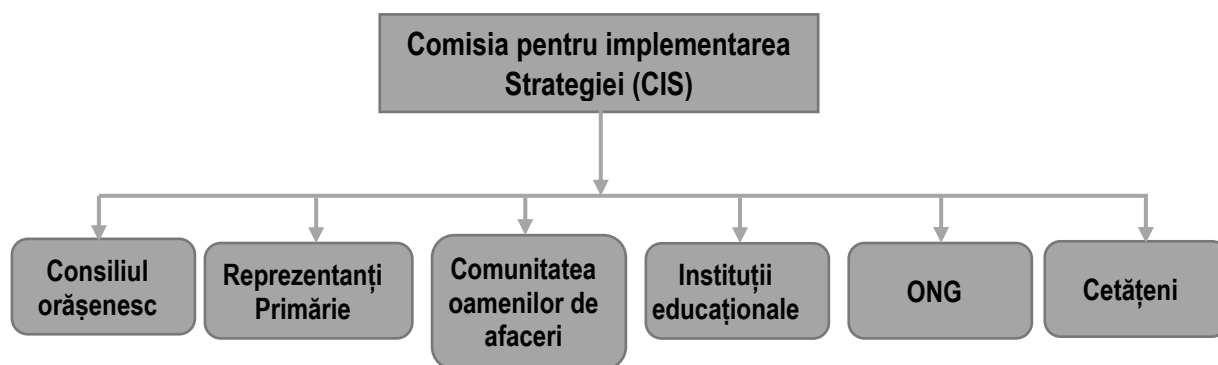
1. **Adoptarea** Strategiei de dezvoltare. În cadrul acestei etape Strategia de dezvoltare va fi supusă Audierii publice. După Audiere și ajustarea propunerilor și recomandărilor făcute, Strategia va fi înaintată Consiliului Orășenesc spre aprobare. După aprobarea strategiei, Primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni trimestriale și anuale privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul Strategic de Acțiuni.
2. **Implementarea** Strategiei de dezvoltare se va efectua prin realizarea acțiunilor concrete de implementare. Pentru fiecare acțiune, proiect vor fi stabilite obiective, planul activităților necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare.
3. **Monitorizarea** Strategiei de dezvoltare. În perioada de implementare responsabilii de realizarea Planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea acțiunilor, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea acțiunilor, proiectelor și direcțiilor strategice se va efectua prin intermediul Indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la Planul de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.
4. **Actualizarea** Strategiei în cazul apariției unor noi necesități sau realizării unor proiecte, planul de acțiuni va fi modificat.

Procesul de monitorizare a strategiei constă în:

- (i) evaluarea atingerii obiectivelor strategice și obiectivelor specifice care va fi realizată prin intermediul indicatorilor de implementare și
- (ii) raportarea rezultatelor evaluării.

Monitorizarea implementării și actualizarea strategiei se va efectua de Comisia pentru Implementarea Strategiei (în continuare CIS). CIS va fi creată cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul Orășenesc și Primărie în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor factorilor implicați în dezvoltare:

- Consiliul orășenesc (președinții comisiilor consultative de specialitate și secretarul Consiliului)
- Primărie (Primarul, specialiști)
- Comunitatea oamenilor de afaceri (directorii sau reprezentanții principalilor structuri economice din localitate)
- Instituțiile educaționale (directori instituții preșcolare și școlare, extracuriculare)
- Organizațiile non-guvernamentale (reprezentanți ai ONG-ilor ce activează în diverse domenii).

CIS va fi responsabil de aprobarea și implementarea Strategiei și a Planului de acțiuni, de identificarea și asigurarea resurselor financiare necesare pentru implementarea proiectelor și acțiunilor.

La anumite perioade va fi evaluată activitatea de implementare a Strategiei. Anual, se va actualiza Strategia și în cazul apariției unor noi necesități sau realizării unor proiecte, planul de acțiuni va fi modificat. În asemenea caz, planul de acțiuni este corectat și ajustat la schimbările survenite, cu consimțământul Consiliului orășenesc.

În implementarea și actualizarea strategiei drepturile/obligățiile și responsabilitățile de bază ale CIS vor fi:

Drepturi / obligații membri	Responsabilități
Drepturi membri CIS: - De a formula propuneri în cadrul dezbaterilor - Dreptul de vot pro sau contra hotărârilor adoptate - De a solicita consemnarea punctului de vedere personal. Obligații membri CIS: - Să participe la toate ședințele și lucrările CIS - Sa-și expună poziția și să ia decizii imparțial și obiectiv - Să prezinte în termenul stabilit materialele necesare desfășurării lucrărilor - Să acționeze pentru îndeplinirea întocmai și la termen a obligațiilor ce revin din hotărârile CIS - Să informeze motivul ce nu i-a permis participarea la lucrările sau ședințele CIS.	- Planificarea implementării acțiunilor - Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare - Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare - Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul realizării problemelor identificate - Monitorizarea implementării planului de acțiuni - Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Orășenesc - Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile - Elaborarea și dezbateră proiectelor prioritare de dezvoltare - Analiza deciziilor privind diverse probleme ale orașului - Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie - Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare etc. - Identificarea propunerilor noi privind revederea planului pentru anul viitor.

CIS își va desfășura activitatea în ședințe care se vor desfășura cel puțin o dată în semestru/an.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul orășenesc, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Strategiei. Competențele Consiliului se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de antrenare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL
- Încurajarea Voluntarilor în diverse activități publice
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în ceea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei.

Raportarea implementării strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabili de implementare a rapoartelor semestriale/anuale către CIS privind realizarea planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CIS va prezenta Consiliului Orășenesc raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Obiect Monitoring	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea obiectivelor	CIS și Consiliul orășenesc	Raport semestrial / anual	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare/CIS	Raport semestrial / anual sau după finisarea activității	Rapoarte prezentate de responsabili de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori de implementare. În baza informațiilor furnizate de la responsabili de implementare, beneficiari sau instituții specializate se vor stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingere a obiectivelor fixate.

Raportarea implementării Strategiei se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabili de implementare a rapoartelor semestriale către Primărie privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor strategice. Anual Primăria va prezenta Consiliului Orășenesc raportul de evaluare a implementării Strategiei de Dezvoltare.

Riscuri și Impedimente de Implementare. Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: (i) interne și (ii) externe.

Domeniu	Descriere
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	• Confruntări de interese privind implementarea strategiei • Experiență nesemnificativă în elaborarea, promovarea și gestionarea proiectelor de dezvoltare • Prevalarea intereselor personale • Resurse financiare limitate • Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	• Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și comunitatea • Indiferență și neimplicarea populației în susținerea activităților • Lipsa de experiență și neimplicarea structurilor societății civile • Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	• Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	• Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale • Pauperizarea continuă a populației • Imigrarea forței de muncă
Mediu	• Populație neconștientizată privind efectele poluării mediului
Riscuri și impedimente externe	
Cadru politico-juridic	• Instabilitatea cursului politic • Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	• Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale • Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	• Potențial investițional redus • Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare • Infrastructură de afaceri nedezvoltată.

V. PORTOFOLIUL PROIECTELOR PRIORITARE. FIȘA DE PROIECT

Fișa de proiect 1.

Titlul proiectului:	Infrastructura calitativă a drumurilor
Obiectiv:	Creșterea atractivității urbane prin dezvoltarea infrastructurii de utilități și servicii publice de interes general Îmbunătățirea mobilității și accesibilității locuitorilor urbei
Localizare:	or. Ialoveni
Succintă descriere proiect:	În conformitate cu prevederile art. 4 al Legii cu privire la descentralizare, aliniat (1), literele b), c), d) și p), distribuirea apei potabile, construirea și întreținerea sistemelor de canalizare și de epurare a apelor utilizate și pluviale, colectarea și gestionarea deșeurilor, întreținerea terenurilor pentru depozitarea acestora, construcția, întreținerea și iluminarea drumurilor locale este un domeniu propriu de activitate a APL. Cu toate că APL Ialoveni a reușit în ultima perioadă să înregistreze anumite progrese în dezvoltarea infrastructurii comunale locale, totuși problema persistă. În mare parte, serviciile publice stabilite de legislația în vigoare, drept competență proprie a autorităților locale nu sunt efectuate în deplină măsură, deoarece bugetul auster nu permite acest lucru și este lipsă de tehnică specializată și personal calificat. O soluție ar fi dotarea tehnică a APL Ialoveni. Budoexcavatorul procurat v-a servi la: 1. Efectuarea lucrărilor de: • extindere a rețelei de aprovizionare cu apă ▪ construcție / renovare a rețelei de canalizare cu scurgerea gravitațională și a stațiilor intermediare de pompare a apelor menajere în sectorul Albeni, sectorul Bozu, sectorul Hutuleuca, etc. 2. Construcția/renovarea drumurilor a 79,8 km drum variantă albă 3. Deszăpezirea drumurilor, nivelarea drumurilor 4. Construcția unui sistem integrat mini parcuri, etc.
Activități cheie:	1. Identificarea unității și formarea caietului de sarcini 2. Formarea grupului de lucru pentru achiziții publice 3. Procurarea buldoexcavatorului 4. Elaborarea Planului de activități 5. Începerea lucrărilor.
Rezultate așteptate:	• Servicii publice de calitate mai aproape de cetățean • Infrastructura calitativă a drumurilor locale • Rețea de aprovizionare cu apă și canalizare extinsă • Drumuri amenajate.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	În curs de executare
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	• APL Ialoveni, • Programul „Comunitatea Mea” USAID
Durată estimativă:	3 luni
Costuri estimative:	1 400, 0 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	• Buget local • Programul „Comunitatea Mea”

Fișa de proiect 2.

Titlul proiectului:	Reabilitarea ecosistemului râului Ișnovăț
Obiectiv:	Conservarea și promovarea unui habitat ecologic, a unui patrimoniu construit valoros, confortabil și atractiv Dezvoltarea zonelor de odihnă și agrement
Localizare:	Intravilanul or. Ialoveni
Succintă descriere proiect:	În rezultatul poluării mediului pe parcursul anilor a fost distrusă flora și fauna râului Ișnovăț, ca rezultat transformându-l într-o zonă defavorizată/degradată. Deșeurile menajere solide reprezintă una dintre cele mai mari probleme, depozitate la suprafața solului, acestea reprezentând o sursă de poluare continuă a mediului: a apelor de suprafață și subterane și a atmosferei cu gazele de seră, a solului. Deșeurile depozitate pe malul râului Ișnovăț afectează nu numai locuitorii or. Ialoveni, dar și alte localități amplasate pe cursul râului. Astfel, pentru a diminua poluarea resurselor acvatice populația orașului Ialoveni se va implica în acțiuni de curățare de deșeuri menajere și amenajarea malurilor râului Ișnovăț. Acțiunile vor fi îndreptate spre reducerea contaminării surselor locale de apă de suprafață și subterane (ape reziduale, gunoiști ilegale, situri abandonate și contaminate, etc.). În urma activităților vor fi plantați diverși puiți pe malul râului, reconstruit ecosistemul acvatic, amenajate locuri de socializare a locuitorilor. Impactul poluării mediului înconjurător și distrugerea florei și faunei va fi dezbătută și în cadrul unei Conferințe internaționale. În cadrul evenimentului organizat va fi adoptată și diseminată rezoluția pentru păstrarea / revitalizarea bazinului hidrografic a r. Ișnovăț.
Activități cheie:	1. Adaptarea, elaborarea Regulamentului de protecție a zonei râului 2. Curățirea albiei râului Ișnovăț 3. Amenajarea malurilor și reabilitarea podețelor pietonale 4. Companie de informare și sensibilizarea a populației 5. Repopularea faunei 6. Organizarea unei Conferințe internaționale cu privire la situația bazinului hidrografic r. Ișnovăț
Rezultate așteptate:	• Revitalizarea florei și faunei în albia r. Ișnovăț • Regulament de protecție a zonei râului Ișnovăț • Mecanism de protecție instituit • Cel puțin 1 km de râu curățat • Cel puțin 1 km de mal amenajat, podețe reabilite • Cel puțin 20 mii de cetățeni informați • Cel puțin 10 specii noi integrate în ecosistem • Conferință internațională organizată, • Cel puțin 100 participanți, inclusiv din categorii social-vulnerabile, • Soluții pentru revitalizarea bazinului hidrografic r. Ișnovăț
Statutul proiectului (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.):	1 km din teritoriul râului Ișnovăț (or. Ialoveni)
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	• APL, • Agenți economici, • Mass – media.
Durată estimativă:	12 luni
Costuri estimative:	2700,0 mii lei
Potențiale surse de cofinanțare (publice și private):	• Buget local • Agenți economici • Contribuția cetățenilor • Surse externe.

Fișa de proiect 3.

Titlul proiectului:	Un prânz cald pentru trup, corp și suflet
Obiectiv:	Asigurarea unui mediu social, intercultural favorabil creșterii coeziunii și integrării grupurilor defavorizate în dinamica urbană Fortificarea parteneriatelor cu societatea civilă
Localizare:	Orașul Ialoveni
Succintă descriere proiect:	În orașul Ialoveni momentan sunt cca 20 de persoane din categorii social-vulnerabile, care nu își pot asigura un prânz cald. Cantina socială mobilă va reprezenta un serviciu, prin intermediul căruia, zilnic, oamenii din categorii social-vulnerabile vor avea parte de un prânz cald. Astfel, un microbuz special amenajat va staționa în anumite puncte de distribuție prestabilite, iar o echipa de voluntari vor oferi aici o porție de hrană gratuit. Tot datorită voluntarilor, beneficiarii care nu se pot deplasa, vor primi prânzul la domiciliu. Astfel, Cantina Socială va fi dotată cu utilaj nou ce va corespunde tuturor exigențelor, oferind asistență complexă unui număr de persoane nevoiașе. Beneficiarii Cantinei Sociale vor fi persoanele care au atins vârsta de pensionare (fără susținători legali, fără venituri sau cu venituri mici), invalizii, copiii până la 18 ani (din familiile cu mulți copii, monoparentale și din alte familii considerate socialmente vulnerabile conform anchetei sociale întocmite de secțiile teritoriale de asistență socială și protecția familiei). Bătrânii vor fi ajutați să depășească momentele de singurătate, beneficiind de servicii de asistență socială și comunicare cu voluntarii. Inițial, proiectul va fi susținut și finanțat din donațiile private ale persoanelor fizice și juridice de bună credință din străinătate și Republica Moldova.
Activități necesare:	1. Formarea grupului de inițiativă 2. Formarea grupului de voluntari 3. Schimb de experiență cu localitățile ce dețin cantine sociale (Costești, Strășeni) 4. Identificarea agenților economici ce vor livra produsele pentru pregătire prânz 5. Procurarea (arendarea) și reutilizarea microbuzului special 6. Sensibilizarea băștinașilor plecați peste hotare (video clip) 7. Elaborarea orarului/ planului de livrare prânz
Rezultate așteptate:	• Grup de inițiativă format • Grup de voluntari format • Microbuz achiziționat • Cca 20 de persoane asigurate cu prânz cald • Plan de livrare prânz elaborat
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	Spații existente
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	• Asociația băștinașilor, • ONG, • Grupul de inițiativă, • APL, • Organizația primară a veteranilor
Durată estimativă:	6 luni
Costuri estimative:	1000, 0 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	• Buget local • Asociația băștinașilor • ONG (locale) • Biserica.

Fișa de proiect 4.

Titlul proiectului:	Asigurarea autonomiei energetice a instituțiilor publice din orașul Ialoveni
Obiectiv:	Creșterea atractivității urbei prin dezvoltarea infrastructurii de utilități și servicii publice de interes general Îmbunătățirea mobilității și accesibilității locuitorilor urbei
Localizare:	or. Ialoveni (4 ha de teren aferent fabricii de vinuri Ialoveni)
Succintă descriere proiect:	Anual, o instituție publică din or. Ialoveni utilizează cca 500 kw de energie electrică achitată din bugetul local. Momentan, în orașul Ialoveni sunt 3 instituții publice preșcolare, școala de arte și primăria care achită cca 930,0 mii lei pentru energia electrică. Astfel, construcția parcului fotovoltaic va permite asigurarea cu energie electrică a instituțiilor publice și va genera economii de finanțe, bani care vor fi redirecționați pentru prestarea serviciilor publice de calitate. Totodată, acesta va permite extinderea perioadei de iluminat public (pe durata nopții). Parcul fotovoltaic construit va fi complet automatizat și supravegheat electronic de la distanță. Parcul va reprezenta o construcție temporară, ușoară, demontabilă și nu va presupune nici un gram de beton. Terenul alocat va rămâne în continuare disponibil. Procesul tehnologic este unul curat, nu presupune substanțe chimice solide, fluide sau gazoase prin urmare nu necesită utilități de apă și canalizare.
Activități cheie:	1. Elaborarea Studiului de fezabilitate pentru justificarea construcției parcului fotovoltaic 2. Elaborarea documentației de proiect 3. Formarea Grupului de lucru 4. Efectuare licitație 5. Construcția și darea în exploatare a Parcului fotovoltaic.
Rezultate așteptate:	• Studiu de fezabilitate pentru justificarea construcției parcului fotovoltaic elaborat • Documentație de proiect elaborată • Grup de lucru instituit • Parc fotovoltaic construit • 930,0 mii lei redirecționați pentru prestarea serviciilor de calitate în localitate • Instituții publice asigurate cu energie electrică de la parcul fotovoltaic • Extinderea iluminatului public pe întreaga perioadă a nopții.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	4 ha de teren aferent fabricii de vinuri Ialoveni
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	• Specialist APL
Durată estimativă:	12 luni
Costuri estimative:	50000,0 mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	• Buget local • Donatori • Surse externe

Fișa de proiect 5.

Titlul proiectului:	Amenajarea zonelor de odihnă și de interacțiune socială în sectorul Bozu
Obiectiv:	Conservarea și promovarea unui habitat ecologic, a unui patrimoniu construit valoros, confortabil și atractiv Dezvoltarea zonelor de odihnă și agrement
Localizare:	Sectorul Bozu, orașul Ialoveni
Succintă descriere proiect:	În sectorul Bozu spațiile verzi sunt deteriorate și au un impact ecologic negativ asupra calității vieții și stării de sănătate a populației. Proiectul presupune crearea unui spațiu public ce va permite efectuarea activităților sociale într-un mediu sănătos. Astfel, spațiile verzi vor fi amenajate și valorificate, iar locuitorii v-or avea condiții de interacțiune într-un mediu sănătos, prietenos și sigur. Prin implicarea cetățenilor în sectorul vechi Bozu va fi amenajat un spațiu de agrement adoptat necesităților locuitorilor de toate vârstele ce va stimula creșterea calității vieții. Parcul va fi amenajat și dotat cu bănci, teren de joacă pentru copii și cu o boxă pentru a facilita schimbul de cărți dintre locuitorii or. Ialoveni și facilita socializarea cetățenilor.
Activități cheie:	1. Elaborarea proiectului tehnic în colaborare cu cetățeni 2. Amenajarea teritoriului 3. Utilarea cu mobilier (bănci, coșuri de gunoi, panouri de expunere) 4. Amenajarea unui loc de joacă pentru copii 5. Amenajarea spațiilor verzi cu covoare de flori, plantarea diverselor tipuri de arbori 6. Instalarea unei boxe pentru cărți 7. Amenajarea unui spațiu pentru desfășurarea diverselor evenimentelor (festivaluri) 8. Eveniment de inaugurare a parcului 9. Curățarea și amenajarea râului.
Rezultate așteptate:	• Cel puțin 1,4 ha de spațiu verde reabilitat • Spațiu amenajat cu diverse zone de recreere • Promovarea culturii evenimentelor culturale • Cel puțin 15 bănci, 30 coșuri și 5 panouri instalate • Cel puțin 500 de beneficiari, inclusiv din categorii social-vulnerabile.
Statutul proiectului: (ex: există studiu de fezabilitate, spații alocate, etc.)	1,4 ha în Sectorul Bozu, Ialoveni
Responsabil și potențiali parteneri de implementare:	• Specialist APL, • Voluntari • Agenți economici
Durată estimativă:	3 luni
Costuri estimative:	1150, mii lei
Potențiale surse de co-finanțare (publice și private):	• Buget local • Contribuția cetățenilor • Surse externe.

VI. ANEXA 1. ANALIZA DIAGNOSTIC

1. Date generale despre localitate

1.1. Caracteristici fizico – geografice

Denumirea:	Orașul Ialoveni
Anul fondării :	Anul fondării – 1436
Poziția geografică:	Ialoveni se află la o depărtare de 35 km de râul Nistru și 12 km de municipiul Chișinău, capitala Republicii Moldova. Se învecinează cu localitățile Costești, Mileștii Mici, Piatra Albă, Dănceni, Sociteni, Durlești și Codru.
Suprafața totală:	31,651 km ²
Numărul de locuitori:	15826
Densitatea populației:	585 locuitori/1 km ²
Primarul orașului:	Sergiu Armașu
Secretarul Consiliului:	Vasile Covaș
Ziua orașului	Hramul Sfintei Cuvioase Parascheva, 27 octombrie.
Adresa primăriei:	Republica Moldova, MD-6801, or. Ialoveni, str. Alexandru cel Bun, 45.

1.2. Scurt istoric ¹

Originea orașului își are obârșia în secole străvechi. Descoperirile arheologice demonstrează că în sec. III-IV e.n. pe teritoriul actualei localități existau așezări omenești datând cu epoca antică târzie, făcând parte din cultura Sântana de Mureș-Cerneahov. Se presupune că sub presiunea barbarilor, așezările autohtonilor au fost părăsite, ca mai târziu oamenii să se reîntoarcă. În cadrul cercetărilor arheologice întreprinse în contextul efectuării peregrinajului s-au descoperit în raza actualei localități 3 așezări cu vestigii arheologice datând din perioada secolelor 15-18. Dintr-o copie de pe un ispisoc sârbesc, datat cu anul 1528, aflăm despre satele din zona Cheilor Ișnovățului, și anume: satul din sus de capul Cheilor (care este la sud-estul localității actuale, unde se îngustează albia râului Ișnovăț) și satul de jos, din capul Cheilor Ișnovățului, că proprietarul satului a fost Lașco din Ișnovăț care a avut o carte de proprietate de la Ilieși Voevod, domnul țării Moldovei (a domnit 1432-1433 și 1435 – 1436). Satul situat mai sus de aceste Chei a fost identificat cu localitatea Ialoveni modernă. Vechimea istorică a satului Ialoveni, cunoscut inițial cu numele de satul mai sus de capul Cheilor, convențional poate fi raportată la anul 1436.

¹<http://www.ialoveni.md/scurt.php>

Denumirea laloveni a localității apare mult mai târziu, prima pomenire fiind găsită într-un document de vânzare datat cu 16 aprilie 1639 și în alt document din 9 septembrie 1643. Primii moștenitori ai acestor locuri au primit pământ pustiu, de țelină. Posibil ca numele localității să se tragă de aici, deoarece cuvântul *ialovița*, de proveniență sârbo - harvată, are și sens de pământ înțelenit.

Evoluția administrativ teritorială începe în 1566, când Moldova feudală a fost pentru prima dată împărțită în ținuturi, iar începând cu secolul XIX – în județe. Recensământul din anul 1774 a înregistrat 20 de ținuturi, localitatea laloveni făcând parte din ținutul Orhei-Lăpușna. Pe parcursul anilor 1812-1918, satul laloveni, ca și întreaga Basarabie, se află sub stăpânirea Rusiei țariste. Satul laloveni se afla pe atunci în componența județului Chișinău.

De la 27 martie 1918 și până la 27 iunie 1940, precum și între iunie 1941 și august 1944 Basarabia s-a aflat în componența Statului Român, localitatea laloveni făcând parte din plasa Costești, județul Lăpușna. În timpul regimului sovietic, teritoriul Moldovei deseori era supus împărțirii în diferite subunități teritoriale. Din august 1944 până la 24 februarie 1956, satul laloveni se află în componența județului Chișinău, raionul Chișinău. Apoi județele au fost anulate, raionul Chișinău a fost desființat și laloveni este inclus în raionul Kotovsk, în componența căruia s-a aflat până la finele anului 1962. Iar la 2 ianuarie 1963 a fost inclus în componența raionului Anenii Noi, în următorul an - 1964 – în raionul Strășeni.

La 25 martie 1977 denumirea localității se schimbă în Kutuzov, concomitent localitatea fiind reorganizată în așezare de tip orășenesc și ridicată la rangul de centru raional. În anul 1989, când Moldova a obținut independență și a pășit pe calea democratică, la cererile adresate de cetățeni, localității i-a fost restabilită vechea denumire laloveni. Începând cu 7 decembrie 1994 laloveni, are statut de oraș, iar la 27 decembrie 2001 este reorganizat în centrul raional laloveni.

1.3. Planificarea spațială

Economia în dinamica sa are consecințe directe asupra dezvoltării. Acțiunile de amenajare a teritoriului au ca scop armonizarea politicilor economice, tehnologice, sociale și culturale ale societății la nivel teritorial. Cadrul de reglementare al acestui proces implică reguli și legi care contribuie la salvagardarea patrimoniului natural și cultural, toate prin prisma conceptului de dezvoltare durabilă.

În acest context, documentele de planificare și amenajare a teritoriului reprezintă premisa unei dezvoltări durabile și asigură coordonarea activităților în ceea ce privește direcționarea și amplasarea proiectelor investiționale, dar și a elementelor de infrastructură, prin folosirea rațională a potențialului teritorial și sporirea coeziunii economice, sociale, teritoriale, precum și competitivitatea economică a teritoriului.

Orașul laloveni dispune în acest sens de un Planul Urbanistic General, care a fost elaborat în anul 2006. O mare parte însă a documentației este depășită și necesită o actualizare.

Zona de locuințe din laloveni este reprezentată de cele două tipuri de locuințe: înalte P+ 3– 4E, aflându-se în construcție clădiri noi cu nivele mai înalte, respectiv joase, cu P, P + 1 – 2E.

Zonele de locuit, pe lângă funcția principală de locuire, includ parțial o serie de dotări strict necesare: școli, grădinițe, dispensare, biserici, magazine, spații de joacă pentru copii – cu funcțiuni complementare.

Corpul principal al orașului constituie cea mai mare și mai importantă unitate de referință, aici aflându-se și centrul orașului, concentrând majoritatea obiectivelor social – administrative, culturale și comerciale care deservește întreaga populație. Această zonă are o pondere relativ ridicată a locuințelor cu P + 1 – 2E de tip urban sau semiurban, cu un nivel de dotare socio – culturală superioară celorlalte zone ale orașului.

Amenajarea orașului.

Structura orașului este puternic influențată de condițiile naturale și geografice. Suprafața totală a fondului locativ la 01.01.2015 a constituit 573240 m2, inclusiv blocuri cu apartamente de 114240m2 și suprafața caselor particulare - de 459000 m2. Numărul total de case (locuințe) constituia 4280, inclusiv apartamente 2380. Numărul total de gospodării (curți) era de 4250.

Parcelarea și zonarea funcțională orașului se evidențiază prin stabilirea zonelor majore urbanistice: centrală și funcțiuni complexe de interes public, de locuințe, comunală, edificii și terenuri sportive, spații verzi, căi de comunicație, industrie, suprafețe acvatice, terenuri agricole, precum și sintetizarea lor ca mărime într-un bilanț

teritorial. Suprafața totală a orașului Ialoveni cuprinde 366,6 mii m², dintre care 68,7% sau 251,8 mii m² reprezintă suprafața locuibilă a orașului.²

Din punct de vedere teritorial orașul este divizat în 9 sectoare: Livada, Moldova, Frumușica, Chersacel, Albeni, Petri, Bozu, Fanari, Huțuleuca.

Structura terenurilor după forma de proprietate, pentru teritoriul orașului Ialoveni, include:

- Terenuri proprietate privată – 1641,12 ha.
- Terenuri proprietate publică a orașului Ialoveni – 35,28 ha.
- Terenuri proprietate publică a statului – 55,31 ha sau 3,3 % din suprafața totală a terenului.

Tabel 1- 3 Structura intravilanului localității, ha

Tipuri terenuri	Suprafață
<i>Total, inclusiv</i>	
<i>Intravilan</i>	837,37 ha
Terenuri sub construcții	603,27 ha
Terenuri agricole	1635,89 ha
Rezerva	----
Drumuri și cai de comunicație	
Ape	18 ha

1.4. Elemente de brand ale localității³

Elementele distincte ale unei localități sunt stema și drapelul, cele ale orașului Ialoveni au fost aprobate de Comisia Națională de Heraldica, autorii simbolicii sunt Silviu Tabac și Veaceslav Racov. Simbolica orașului Ialoveni a fost adoptată în anul 2002 și a avut ca bază existența râului Ișnovăț. Denumirea lui în varianta „vâșneveț” provine de la „o vale unde cresc vișini” lângă mănăstirea Căpriană și locul unde izvorăște râul.

STEMA orașului conține ca element heraldic o cupă de aur, care simbolizează producerea vinului Heres, dar și simbolul soarelui, vas care conține elixirul vieții, nemuririi, cunoașterii, încrederii în viitor și scutul timbrat de o coroana murală de aur cu trei turnuri.

DRAPELUL orașului Ialoveni a fost elaborat în baza stemei și reprezintă o pânză dreptunghiulară vișinie purtând șapte brăie ondulate albe, acestea simbolizând valurile.

Pe teritoriul orașului își desfășoară activitatea câțiva agenți economici bine cunoscuți:

SRL "Sandriliona" - Întreprinderea și-a început activitatea în anul 1998. Produce circa 40 tipuri de înghețată și torte, care sunt comercializate pe întreg teritoriul Moldovei și peste hotare. Secțiile de producere ale întreprinderii sunt înzestrate cu cel mai modern și mai performant aparat în domeniu.

SA "Vinuri-Ialoveni" – Întreprindere fondată în anul 1953. Este unica fabrică de vin din Republica Moldova care produce vinuri peliculare de tip Heres. Timp de mulți ani fabrica a fost condusă de academicianul Gheorghe Cozub, vinificator emerit al republicii, unicul cetățean al Moldovei care este vinificator emerit al Franței. În anul 1996

² Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică

³ <http://www.ialoveni.md/simbolica.php>

întreprinderea a devenit societate pe acțiuni. Producția fabricii a fost apreciată la diverse concursuri internaționale, colecția de medalii fiind de circa 50.

2. Potențialul natural

2.1. *Resurse naturale*

Localizare. Orașul Ialoveni este situat la nord de ecuator și la est de meridianul 0 (Londra), în sud-estul Europei; în partea centrală a Republicii Moldova, la 46° 56' latitudine nordică și 26° 27' longitudine estică.

Relieful localității s-a format după regresivitatea Mării Sarmatice, dispărute în urmă cu circa 5 milioane de ani. El este variat: șesuri alternând cu coline, văi cu râpe, povârnișuri, platouri. Valea cea mai mare aparține râului Ișnovăț, care traversează orașul de la nord-vest spre sud-vest. Dealul Comarnic, care se află în partea de sud-vest a localității, este cel mai înalt din împrejurimi – 190 m deasupra nivelului Mării Negre.

Clima în zona localității Ialoveni este temperat-continentală, caracterizându-se prin veri calde și lungi (temperatura medie în iulie – 20-33 °C, cantități scăzute de precipitații, iernile cu temperatura medie în ianuarie – 5,5-15 °C). Numărul anual al zilelor de vară se apropie în medie de 79, înregistrându-se un maxim în luna iulie și un minim în luna octombrie.

Sol. Premisă a dezvoltării ramurilor agriculturii din localitate, solurile din orașul Ialoveni sunt preponderent cernoziomuri podzolite și levigate. Profilul are un caracter general molic, levigat, adică lipsit totalmente de carbonați. Un factor care a avut o influență asupra caracteristicilor zonale ale solurilor localității este râul Ișnovăț, care trece de-a lungul orașului și împreună cu două iazuri formează resursele acvatice ale localității. În valea râului Ișnovăț este construit Lacul de acumulare Ialoveni. Apele Lacului se folosesc pentru irigație. În urma construirii lacului, s-au schimbat mult condițiile ecologice din preajma malurilor. Sunt semnalate alunecări de teren, surpări de maluri, pe alocuri apar soluri jilave, se dezvoltă noi habitate. Suprafețele din apropierea malurilor, unde s-au format aceleași condiții pedologice și trofice, aceleași componentă floristică, au unul și același tip de condiții ecologice.

Flora și fauna. Vegetația este bogată, existând specii variate. Aceasta varietate este condiționată de mai mulți factori: așezarea geografică, relieful, clima, apele, caracterul rocilor. Particularitățile climei și ale solului favorizează în ansamblu dezvoltarea agriculturii, creșterea normală a plantelor, inclusiv a plantelor iubitoare de căldură. Vegetația durează de la 15 martie până la finele lui octombrie. Dintre plantele care se dezvoltă cel mai bine în localitate sunt cerealele, anume păioasele, cu perioada de vegetație mai scurtă și puțin pretențioase la umiditate. Gospodarii cultivă următoarele legume: cartofi, ceapă, fasole, mazăre, vinete, roșii, castraveți, usturoi, ardei dulci și iuți, varză. Aici se întâlnesc pomi fructiferi de tot soiul - meri, peri, caiși, cireși, vișini, nuci, precum și vița-de-vie.

Resurse naturale ale subsolului, cariere, ape minerale

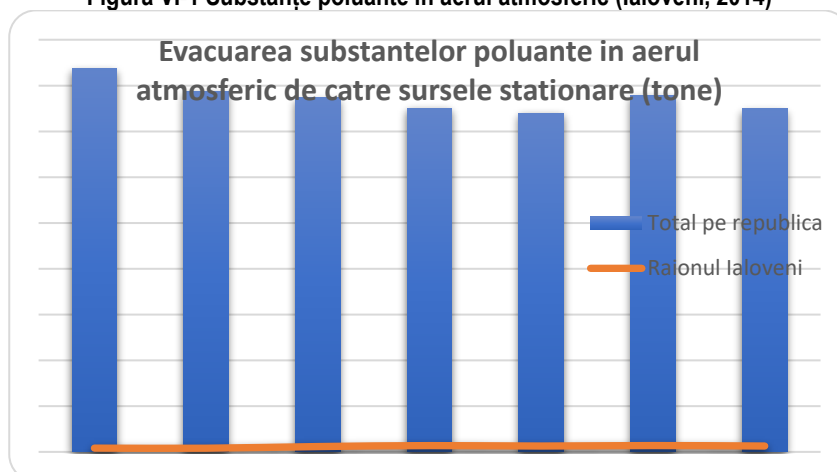
În vederea explorării raționale a apelor subterane, în orașul Ialoveni au fost forate 22 de sonde arteziene, la o adâncime de 200-300 metri, ce conțin 22.000 m³ de apă. Din aceste sonde ale orașului Ialoveni se alimentează parțial și sectorul Botanică al orașului Chișinău.

2.2. *Poluarea și protecția mediului*

Factori de poluare a mediului

Una dintre consecințele directe ale intensificării activității economice la nivelul unei localități este influența, de obicei negativă, asupra calității mediului înconjurător. Nici orașul Ialoveni nu e o excepție de la această situație. Dacă analizăm tendințele la nivel de țară se poate constata o modificare regresivă comparativ cu anul 2008, cu circa 10% a evacuării substanțelor poluante în aerul atmosferic. În același timp, cantitatea substanțelor poluante evacuate în aerul atmosferic în orașul Ialoveni înregistrează pentru perioada de referință o creștere îngrijorătoare, cu 55% față de anul 2008, dar totuși în scădere față de anul 2013, când au fost înregistrate valorile cele mai crescute. Acest fenomen este direct corelat cu activitatea economică desfășurată în Ialoveni, dar și o serie de alți factori:

Figura VI-1 Substanțe poluante în aerul atmosferic (Ialoveni, 2014)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

O mare parte a factorilor care influențează calitatea mediului din orașul Ialoveni provin de la activitatea economică desfășurată pe teritoriul localității. Printre aceștia se numără existența stațiilor de alimentare, dintre care 4 sunt situate chiar pe teritoriul orașului și care prin activitatea sa influențează calitatea aerului iar expunerea de lungă durată la vaporii de benzină dăunează grav și sănătății omului.

Un aspect esențial care influențează calitatea și conservarea mediului ambiant sunt modalitatea și practicile de colectare și stocare a deșeurilor. La fel ca și în majoritatea centrelor raionale, gunoștea existentă este supraîncărcată, ajungând la circa 10-15 m.

În același timp, în orașul Ialoveni încă mai persistă practica arderii deșeurilor, ceea ce are un impact direct asupra calității aerului. Arderea deșeurilor în aer liber generează o serie de factori poluanți: dioxina, poluarea cu particule (fum), hidrocarburi aromatice policiclice, compuși organici volatili, monoxid de carbon, hexaclorbenzen și cenușă. Unele din efectele nocive ale acestui proces nociv sunt: riscul de boli de inimă, afecțiunile respiratorii, agravează emfizemul pulmonar, cauzează eczeme, cauzează amețeli și dureri de cap. La fel și arderea frunzelor în perioada de toamnă, care duce la poluarea aerului, probleme de sănătate și incendii dezastruoase. Prin procesul arderii frunzelor se emană monoxid de carbon, hidrocarburi care duc la boli respiratorii, alergii și chiar moarte.

Transportul este la rândul său un alt factor care poluează mediul orașului Ialoveni și nu doar din punct de vedere al calității aerului, cât și fonic. Pe drumul central al orașului Ialoveni circulă un volum mare de transport, deoarece acesta face legătura cu capitala țării, orașul Ialoveni aflându-se în suburbia orașului Chișinău, iar o mare parte a locuitorilor orașului Ialoveni se deplasează zilnic către capitală. Nu în ultimul rând, fluxul de transport se datorează și faptului că una dintre cele mai importante și mai vizitate destinații turistice din Republica Moldova, care este Complexul turistic Mileștii Mici, se află în apropiere de Ialoveni. Astfel fluxul mare de transport, și anume emisiile de gaze nocive (CO₂), influențează gradul de poluare a aerului.

Schimbările climatice din Republica Moldova se încadrează în tendința globală de încălzire, având însă particularități regionale legate de poziția pe glob (în partea sud-estică a Europei) și de caracterul reliefului accidentat. Aceste schimbări includ evoluția principalilor parametri climatici (temperatură, precipitații, regimul vânturilor etc.), existența unor fenomene extreme etc.

2.3. Patrimoniul istorico-cultural

2.3.1. Obiecte de patrimoniu

Vinăria "Vinuri Ialoveni". Se află în orașul Ialoveni, la 12 km de capitala Chișinău. Întreprinderea funcționează din anul 1953. Este unica uzină vinicolă din Moldova specializată în producerea vinurilor tip Heres și cea mai mare întreprindere producătoare a vinului Heres din Europa de Est. Capacitatea ei este de circa 1 milion decaltri de vin și are o colecție unică de vinuri marca "Heres".

Biserica "Sfânta Cuvioasă Parascheva" se află în orașul Ialoveni. Potrivit documentelor de arhivă, biserica a fost sfințită la 14 octombrie 1819. În anul 1869 a fost reconstruită și lărgită, iar în anul 1897 a fost zidită din piatră.

2.3.2. Rezervații naturale

Monument al Naturii Geologic și Paleontologic - "Reciful Ialoveni". Este arie naturală protejată de stat. Se întinde pe o suprafață de 3 ha, lângă orașul Ialoveni pe drum spre satul Costești, pe malul stâng al râului Ișnovăț.

2.3.3. Zone protejate istoric, cultural, arhitectural

Obiective arheologice ale orașului Ialoveni:

- **Ialoveni - Marginea de est a orașului.** Așezare aparținând culturii Sântana de Mureș-Cernjachov. Stațiunea se află la periferia estică a orașului. Aria așezării este de circa 350 x 200m. Actualmente terenul pe care este amplasată este arat.
- **Ialoveni – Hotarul de est al orașului** - Obiectiv arheologic cu vestigii materiale datând din perioade diferite: epoca neoliticului (cultura ceramicii liniare), epoca bronzului (fază incertă), epoca romană târzie (cultura Sântana de Mureș-Cernjachov) și epoca medievală târzie (sec. XV-XVIII).
- **Ialoveni - Marginea de sud a orașului** - Așezare cu urme de locuire din Hallstattul timpuriu (cultura Chișinău – Corlăteni) și din epoca romană (cultura dacilor liberi), descoperită de autori în primăvara anului 2005. Suprafața așezării nu a putut fi determinată nici cu aproximație, întrucât este acoperită de grădinile și gospodăriile locuitorilor. Vestigiile materiale au fost strânse de pe o arie de cca 200 x 70m.
- **Ialoveni – La sud de oraș** - Așezare din epoca medievală timpurie aparținând culturii Dridu (sec. X-XI). Suprafața sitului actualmente se cultivă. Dimensiuni aproximative: 200x100m.
- **Ialoveni – Panta estică a Șesului lui Mardari.** Punct arheologic cu vestigii din perioada medievală târzie sau modernă (sec. XVIII-XIX). Partea mediană și de sus a pantei este plantată cu viță- de-vie, iar cea de jos se ară.
- **Ialoveni – Panta vestică a Șesului lui Mardari.** Stațiune arheologică cu descoperiri din diferite epoci: așezare neolitică aparținând culturii ceramicii liniare, urme sporadice de locuire din epoca eneolitică (cultura Cucuteni-Tripolie, faza C); așezare din prima epocă a fierului de tip Chișinău – Corlăteni; vestigii materiale răzlețe din epoca romană târzie (sec. III –IV p. Chr.); urme sporadice de locuire din epoca medievală târzie (sec. XV- XVIII).
- **Ialoveni – Hârtop.** Așezare cu resturi de locuire din epoca bronzului (fază incertă) și din perioada medievală târzie (sec. XV-XVIII). La 20 m nord de stațiune, pe firul văii, curge un pâraiaș. Un drum de țară întretaie marginea de vest a așezării pe direcția nord-sud. Spre vest, așezarea este mărginită de o pădurice. Suprafața sitului în prezent se ară. Dimensiuni: 150x150m.
- **Ialoveni – Timileauca (Savantul).** Așezare din a doua epocă a fierului aparținând culturii getice (sec. IV-III a. Chr.). Stațiunea a fost puternic afectată de lucrările de trasare a promontoriului.
- **Ialoveni – La sud-vest de Iazul lui Bozu.** Așezare din epoca romană târzie aparținând culturii Sântana de Mureș-Cernjachov (sec. IV p. Chr.). Suprafața așezării parțial este acoperită cu vie, parțial-cu culturi agricole anuale. Dimensiuni aproximative - 300x150m.
- **Ialoveni - Dealul Mănăstirii.** Complex funerar în formă de tumul circular. Se găsește la circa 2km nord de oraș, în locul denumit Dealul Mănăstirii. Tumulul are înălțimea de 1m și diametrul de 15m. Pe vârful mivei este fixat un semn geodezic din beton armat; mivla este puternic aplătizată de lucrări agricole⁴.

⁴ Planul de dezvoltare durabilă a turismului în orașul Ialoveni

3. Potențialul socio-uman

3.1. Resurse umane

3.1.1. Dinamica numărului și structurii demografice

Conform datelor furnizate de Biroul național de statistică, numărul populației prezente la 01.01.2015, a orașului Ialoveni, a constituit 15826 persoane sau 15,6 % din contingentul total al raionului Ialoveni. Populația prezentă cuprinde numărul populației care la momentul actual se află pe teritoriul unității administrativ – teritoriale, inclusiv persoanele domiciliate temporar și exclusiv persoanele temporar plecate în altă localitate/țară.

Conform datelor preliminare ale ultimului recensământ al populației, din 12 mai 2014, numărul populației orașului Ialoveni a fost de 12 792 persoane.

În același timp, populația stabilă a orașului Ialoveni, la începutul anului 2015, era de 16 278 persoane.

Tabel VI-1 Efectivul populației or. Ialoveni (2005-2015)

Orașe	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ritm 15/05 (%)	Rating (număr)	Rating (ritm)
..or. Frunza	1.8	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.7	1.4	1.4	-22.2	1	1
.. or. Biruința	4.7	4.7	4.2	4.2	4.2	4.2	4.2	4.1	4.1	3.9	3.9	-17.0	8	2
..or. Cantemir	6.8	6.8	6	6	6	6	6	6	6	5.8	5.8	-14.7	13	3
.. or .Râșcani	13.5	13.3	13.8	13.4	13.4	13.4	13.4	13.3	13.3	13.5	13.3	-1.5	32	26
Republica Moldova	3599.8	3589.3	3581.1	3572.7	3567.5	3563.7	3560.4	3559.5	3559.5	3557.6	3555.2	-1.2		27
..or. Călărași	16.6	16.4	16.4	16.0	16.0	16.0	16.2	16.3	16.4	16.6	16.5	-0.6	39	28
.. or. Costești	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	0.0	5	29
..or. Cupcini	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	7.6	0.0	16	30
..or. Durlești	17.3	16	17.8	17.8	17.9	17.9	18.4	18.7	19.5	19.8	20.1	16.2	45	53
..or. Otaci	7.2	7.2	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.5	8.4	8.4	16.7	18	54
..or. Ialoveni	13.6	13.7	14.7	15.1	15.2	15.3	15.5	15.7	15.9	16.2	16.3	19.9	38	55
..or. Sângera	6.9	7	7.8	7.8	7.8	7.8	7.9	8	8.4	8.4	8.5	23.2	19	56

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Analiza comparativă a populației stabile și a celei prezente arată o diferență dintre cei doi indicatori - de circa 3% pentru anul 2015, numărul populației stabile este mai mare decât numărul populației prezente, deoarece se iau în calcul persoanele temporar absente. Dacă ne raportăm la dinamica populației stabile, aceasta înregistrează o creștere relativ constantă în ultima perioadă, în 2015.

O detaliere a populației stabile a orașului - pe grupe mari de vârste - pune în evidență atât capacitatea de reproducere a unei populații, cât și potențialul de muncă și resursele de completare ale acestuia. Astfel, la moment, în orașul Ialoveni se constată o situație relativ favorabilă a structurii populației, după principalele grupe de vârstă, populației în vârstă aptă de muncă revenindu-i cca 71,8% din populația totală, în timp ce populația sub vârstă aptă de muncă este reprezentată de o cotă moderat deficitară - de cca 16,1%, cea care a depășit vârstă aptă de muncă fiind puțin excedentară, deținând o pondere de cca 12,1%. Totuși, se constată că una dintre cele mai defavorabile structuri ale populației este cea în care se atestă cea mai deficitară cotă a populației tinere asociată unui exces al populației adulte (în vârstă aptă de muncă).

Unul dintre aspectele care reflectă capacitatea de reproducere a populației se referă și la disparitățile dintre sexe. La nivelul orașului Ialoveni, în perioada 2010-2015 se constată o stabilitate a structurii după vârste a populației, populației masculine revenindu-i o cotă de 44,4% și celei feminine 55,6%, diferența dintre cotele celor două sexe fiind una moderată, de 11,2%. Disparitățile relatate sunt însă suficient

Figura VI-2 Populația stabilă și populația prezentă (2010-2015)

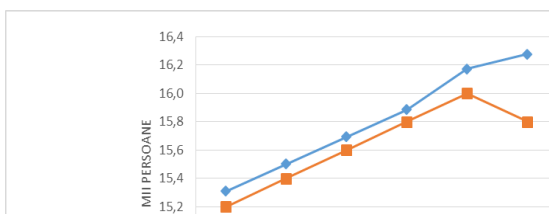
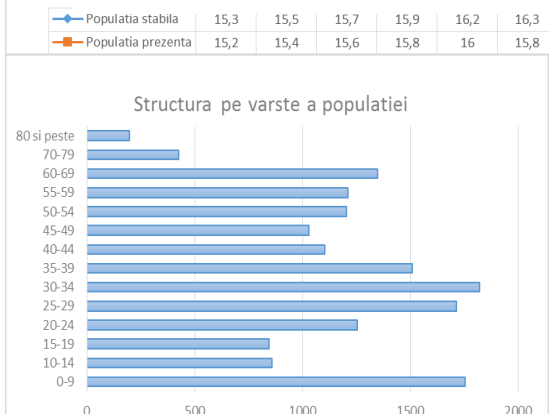

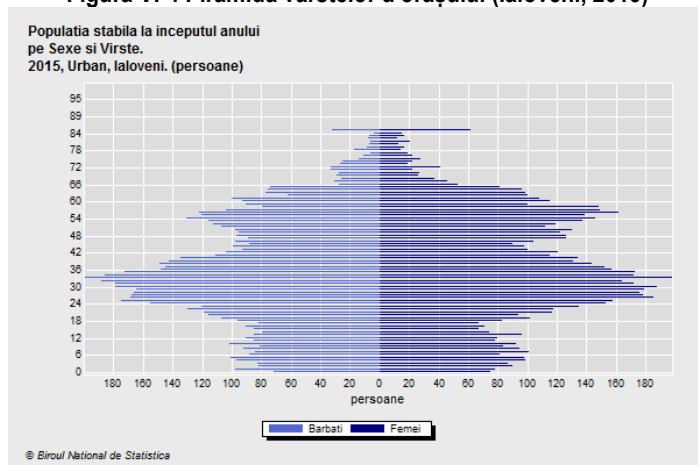
Figura VI-3 Structura pe vârste a populației (Ialoveni, 2015)

de mari, fiind sesizate cu precădere la nivelul vârstelor care depășesc vârstele fertile, ceea ce atenuează efectele nocive ale fenomenului, legate de deficitele de nașteri.

Piramidele vârstelor populației or. Ialoveni vin să confirme situația demografică destul de favorabilă pentru moment, în care se observă o acumulare a efectivelor populației în jurul generațiilor de 30-34 și 25-29 ani, însoțite de efective deficitare a populației cu vârsta cuprinsă între 35-50 ani și 0-15 ani. Cu regret, în următorii 15 ani în oraș se va produce un amplu proces de îmbătrânire demografică, încât la expirarea acestei perioade, dacă nu se vor modifica condițiile actuale, populația va avea o structură demografică profund îmbătrânită.

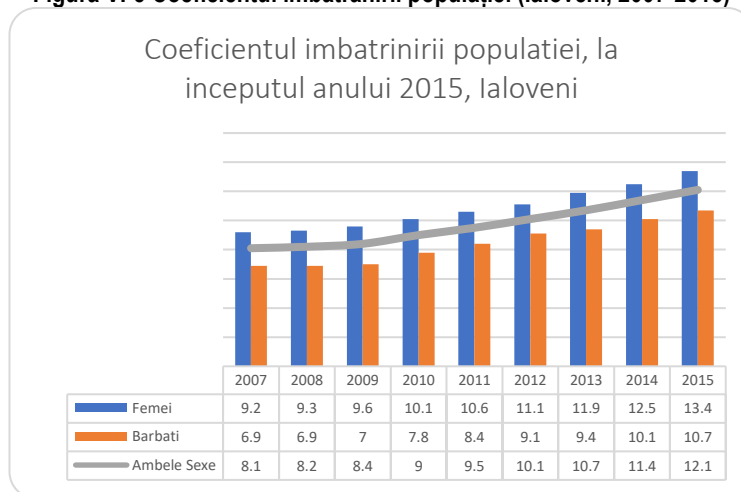
Figura VI-4 Piramida vârstelor a orașului (Ialoveni, 2015)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Fenomenul îmbătrânirii populației este reflectat și de către statisticile oficiale, prezentat prin intermediul coeficientului îmbătrânirii populației, care exprimă ponderea populației de 60 ani și peste în populația totală. Conform acestui indicator populația vârstnică a republicii deține cca 15,9% din populația totală, în timp ce orașul Ialoveni este caracterizat de un coeficient al îmbătrânirii populației de cca 12,0% (cu 3,7 pp mai mic decât în regiunea Centru).

Figura VI-5 Coeficientul îmbătrânirii populației (Ialoveni, 2007-2015)

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Vârsta medie a populației din oraș este una comparabilă cu aceea din mediul urban al republicii, fiind puțin mai mică decât vârsta medie din republică, fapt care denotă o populație relativ tânără (tabelul 3-4). Faptul că predomină femeile la vârstele mai avansate determină o vârstă medie mai mare a acestora - comparativ cu bărbații - cu cca 2,4 ani (2015).

Tabel VI-2 Vârsta medie a populației Republicii Moldova și a celei din orașul Ialoveni, pe sexe (2007-2015)

	Total republică			or. Ialoveni		
	Ambele sexe	Bărbați	Femei	Ambele sexe	Bărbați	Femei
2007	35.5	33.9	37.0	33.2	32.0	34.4
2008	35.8	34.2	37.3	33.6	32.4	34.8
2009	36.0	34.4	37.5	33.9	32.7	35.1

2010	36.2	34.6	37.8	34,3	33,1	35,3
2011	36.5	34.8	38.0	34,6	33,4	35,7
2012	36.7	35.0	38.3	34,9	33,8	36,0
2013	37.0	35.3	38.5	35,3	34,2	36,4
2014	37.2	35.5	38.8	35,7	34,6	36,8
2015	37.5	35.8	39.1	36,2	35,0	37,3

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Vârsta medie are o influență directă asupra speranței de viață la naștere, care în Republica Moldova este de cca 71,5 ani, fiind mai mare pentru populația din mediul urban (74,1 ani) și mai mică pentru cei din mediul rural (69,8 ani). În aceste condiții, laloveniul este afectat de o sarcină demografică relativ scăzută - comparativ cu media pe republică - cu cca 45,3% (cu cca 1,6 pp mai mică decât media pe republică - 46,9), situația cea mai favorabilă fiind specifică pentru r-nul Basarabeasca (42,5%), în timp ce cel mai dezavantajat în anul 2015 a fost raionul Dondușeni (63,1%). Dinamica sarcinii demografice pentru laloveni a fost defavorabilă în ultimii cinci ani.

3.1.2. Tendințe demografice

Gradul de îmbătrânire

Un efect nociv al deficiențelor legate de structura populației după vârste este îmbătrânirea demografică a populației, care la începutul anului 2015 în Republica Moldova a înregistrat un nivel de cca 13,9%, în condiții în care nivelul de 12% se consideră prag limită de îmbătrânire demografică. La nivelul orașului laloveni, coeficientul îmbătrânirii populației a înregistrat o creștere constantă pe perioada ultimilor 5 ani, iar la început de 2015 acesta depășește și el pragul de 12%.

Tabel VI-3 Coeficientul Îmbătrânirii Populației (2010-2015)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Total pe republică	11,6	11,9	12,2	12,7	13,2	13,9
Centru	10,5	10,7	11,1	11,5	12,2	12,9
Orașul laloveni	9	9,5	10,1	10,7	11,4	12,1

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Conform datelor înregistrate cu privire la natalitatea și mortalitatea în oraș, în perioada anilor 2009-2013, se constată faptul că numărul nașterilor înregistrate a fost constant mai mare decât numărul deceselor, ambele fiind în tendință de descreștere. Această dinamică a determinat un spor natural pozitiv pe parcursul tuturor celor cinci ani analizați. Totuși pentru anul 2014, indicele natalității a înregistrat o valoare de doar 147 nou-născuți, sau cu 26,5% mai puțin decât valorile înregistrate în 2010.

În același timp numărul deceselor înregistrate în perioada anilor 2010-2014 a fost de 620 persoane, cu o medie anuală de 124 de decese. În perioada 2010-2013, nivelul de mortalitate din localitate a înregistrat o ușoară tendință de descreștere. În anul 2014, numărul de decese a fost mai mic cu 7, comparativ cu anul 2010.

Structura îmbătrânită din punct de vedere demografic a determinat diferențe moderate între indicatorii reproducerii naturale a populației. Astfel, în anul 2014, în orașul laloveni, s-a înregistrat o rată de natalitate de cca 11,8%, care depășește rata de mortalitate, de cca 10,3%

Tabel VI-4 Ratele brute de natalitate și mortalitate a populației orașului laloveni (2007-2014)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<i>Total republică</i>								
<i>Natalitate</i>	10.6	10.9	11.4	11.4	11.0	11.1	10.6	10.9
<i>Mortalitate</i>	12	11.8	11.8	12.3	11.0	11.1	10.7	11.1
<i>Spor natural</i>	-1.4	-0.9	-0.4	-0.9	0	0	-0.1	-0.2
<i>or. laloveni</i>								
<i>Natalitate</i>	13.4	13.6	14.7	14.7	13.6	13.0	12.8	11.8
<i>Mortalitate</i>	10.9	11.2	11.2	11.6	10.1	10.2	9.1	10.3
<i>Spor natural</i>	2.5	2.2	2.5	3.1	3.5	2.8	3.7	1.5

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Astfel, în întreaga perioadă cuprinsă în studiu, efectivul nașterilor a fost depășit de cel al deceselor, iar sporul natural în întreaga perioadă a fost pozitiv. Dincolo de cele menționate, urmărind dinamica celor doi indicatori, în perioada analizată se face observată o tendință medie de descreștere a ratelor de mortalitate, însoțită de scăderea ratei de natalitate.

Structura etnică a populației

Orașul Ialoveni deține o structură etnică a populației relativ diversificată, astfel, conform ultimului recensământ, din populația stabilă a orașului 70% se declară moldoveni/români, 15% ruși, iar 10% ucraineni. Alte etnii reprezentate de un procentaj mai scăzut sunt găgăuzii (2%), bulgarii (1%), romii (1%) și alte etnii (1%).

Caracteristici ale grupurilor vulnerabile ale populației

La nivelul orașului, sunt 125 de familii sărace luate la evidență Direcției de Asistență Socială, cu un venit lunar mai mic decât minima de existență calculată în baza legii privind asistența socială. Persoanele sărace pot beneficia de ajutor social, în baza cererii înaintate Direcției de Asistență Socială. Alte forme de ajutor social țin de acordarea gratuită de rechizite școlare unui număr de familii defavorizate sau acordarea de compensații la alimente, respectiv medicamente. Una dintre dificultățile cu care se confruntă este accesul redus/ lipsa accesului la unele servicii publice: racordarea la apă, gaz, canalizare.

Dizabilitatea persoanelor este un alt factor care determină sărăcia. În orașul Ialoveni sunt înregistrate 735 persoane cu dizabilități.

În prezent, sunt la evidență 1762 de persoane în etate singure, care reprezintă 10,8% din populația orașului. Persoanele vârstnice singure sunt asistate de lucrătorii sociali, astfel că la fiecare 10 bătrâni din această categorie este angajat un lucrător social. Familii monoparentale conduse de femei sunt 704, iar numărul familiilor cu 3 și mai mulți copii este de 78.

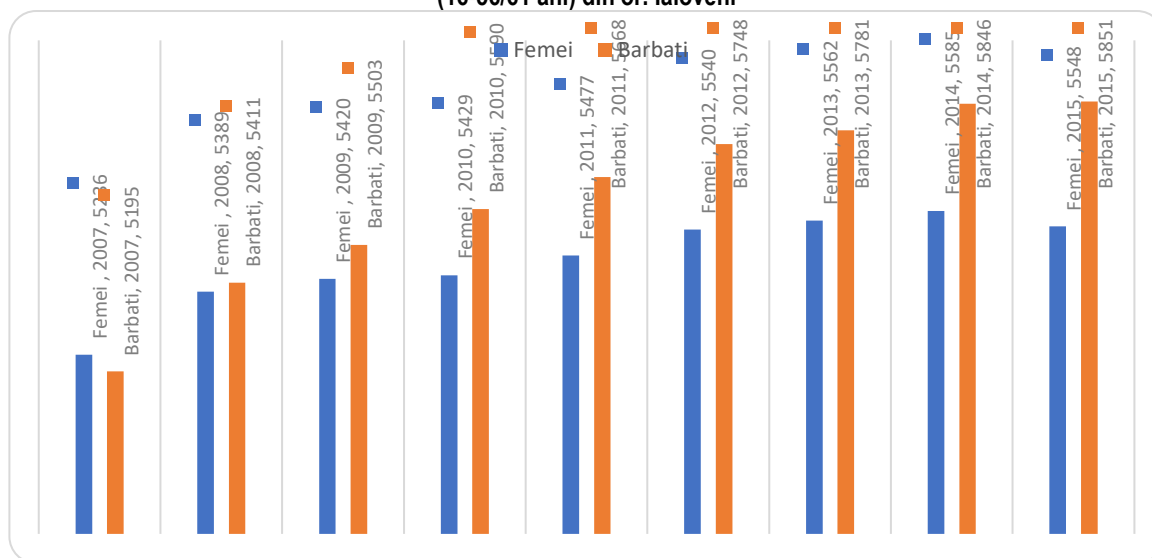
3.2. Forța de muncă

3.2.1. Aspecte ocupaționale

Recesiunea economică a avut un puternic impact asupra situației forței de muncă din republică, dar a avut un efect direct și asupra localităților în parte.

Populația în vârstă aptă de muncă din orașul Ialoveni reprezintă un efectiv relativ mare și constituie 69,6 % din populația stabilă a orașului, sau 11 338 persoane, dintre care 51% sunt bărbați și 49% sunt femei, proporție relativ constantă în perioada analizată. Dacă e să ne raportăm la dinamica numărului de persoane în vârstă aptă de muncă, putem constata o evoluție ascendentă la nivelul ambelor sexe (cu excepția numărului de femei, pentru ultimul an de referință).

Figura VI-6 Structura pe sexe a populației în vârstă aptă de muncă (16-56/61 ani) din or. Ialoveni

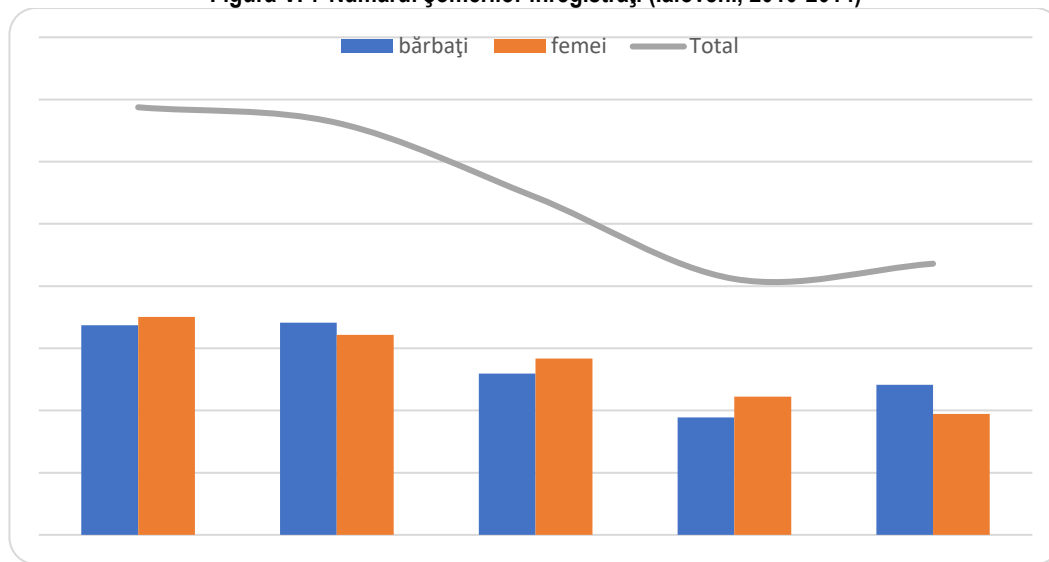

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

Fenomenele defavorabile se manifestă cu intensitate mai mare dincolo de limitele municipiului Chișinău, în care s-a concentrat mai mult de jumătate din activitățile economice din republică.

În același timp, în orașul Ialoveni sunt înregistrați oficial 872 șomeri, dintre care 55,3% sunt bărbați. Dacă e să ne referim la evoluția numărului de șomeri în perioada analizată, putem constata o descreștere constantă a numărului de șomeri, astfel în 2014 înregistrându-se cu 36,5% mai puțini șomeri decât în 2010.

Figura VI-7 Numărul șomerilor înregistrați (Ialoveni, 2010-2014)

Totodată cifrele prezentate nu reflectă situația reală în comunitate, deoarece deținătorii de cote de teren nu sunt acceptați pentru înregistrare cu statut de șomer, cu toate că activitatea agricolă nu oferă un venit stabil și suficient pe toată perioada anului.

O serie de factori, printre care calitatea condițiilor de trai și în special insuficiența locurilor de muncă în oraș, sunt printre cei care generează fenomenul migrației persoanelor apte de muncă, în același timp orașul Ialoveni - ca suburbie a capitalei - pierde o mare parte a forței de muncă - în favoarea acesteia.

3.3. Servicii sociale

3.3.1. Educație preșcolară

Învățământul preșcolar se desfășoară în 3 instituții preșcolare, fiind frecventate de 1040 de copii, care sunt asistați de 157 de pedagogi. Numărul de copii înmatriculați în instituțiile educaționale preșcolare în anul 2015 este în creștere față de anul 2012, cu 22%.

Starea acestor instituții pentru copii este relativ bună, aceste edificii fiind noi sau recent renovate. Toate cele 3 grădinițe dispun de infrastructura necesară.

1. Cea mai nouă grădiniță din localitate este grădinița „Licurici”, formată din 14 săli de grupă, pe care o frecventează 523 de copii. La această instituție activează 73 de educatori.
2. Grădinița de copii nr. 3 „Lăstărel” a fost fondată în anul 1962 într-o clădire adaptată și este frecventată de 134 de copii. Aici activează 27 de angajați.
3. Grădinița de copii nr. 1 „Andrieș”, aceasta și-a început activitatea în anul 1983, este o grădiniță modernă cu săli de grupă spațioase și utilată cu toate cele necesare pentru o activitate bună. Aici activează 57 de cadre, care au grijă de 383 de copii.

Spațiile instituțiilor educaționale preșcolare (3) aflate în subordinea primăriei din localitate sunt însă insuficiente, cu un deficit de 251 locuri. În instituțiile preșcolare 74% de cheltuieli se efectuează din bugetul local.

3.3.2. Educație școlară

În orașul Ialoveni sunt 4 instituții școlare, printre care școala primară "Ion Creangă", care a fost deschisă în anul 1990, unde învață 168 de copii; Gimnaziul „Grigore Vieru”, care și-a început activitatea în 1994 și în prezent numără 198 de elevi.

Alți 1552 de elevi își fac studiile în cele două licee din oraș. Liceul teoretic „Andrei Vartic”, care a fost dat în exploatare în anul 1962, este considerat una dintre cele mai bune instituții de învățământ din raion. Starea generală a clădirii este satisfăcătoare, ea fiind recent renovată și dispune de infrastructura necesară activității didactice.

Liceul Teoretic "Petre Ștefănuță", care își continuă activitatea deja de 30 de ani, dispune de săli de clasă moderne, sală festivă, sală sportivă, cantină, clasă de calculatoare, cameră muzeu, bibliotecă. În această instituție își fac studiile 772 de elevi, fiind considerată drept una dintre cele mai bune instituții de profil din raion.

Dotarea cu echipamente, mobilier și material didactic a instituțiilor educative este satisfăcătoare.

Pe parcursul perioadei 2012-2014, în toate instituțiile de învățământ din localitate au fost implementate 8 proiecte, în valoare de 3,26 mln. lei.

3.3.3. Cultura

Activitatea culturală în localitate se desfășoară în cadrul mai multor instituții specializate.

În oraș, din anul 1987, activează Școala de Arte. Aici se studiază mai multe instrumente muzicale, cum ar fi: pianul, vioara, acordeon, dar se practică și pictura. În incinta școlii de artă își desfășoară activitatea mai multe ansambluri de muzică și colective de dans.

Un alt edificiu care găzduiește activitatea educațional-culturală este biblioteca publică orășenească „Petre Ștefănuță”, care a fost fondată în anul 1949. Biblioteca deține două filiale: Filiala de carte română „Nicolae Titulescu”, care a fost deschisă în 1995, în colaborare cu Biblioteca Județeană „Ion Minulescu” din Slatina, România și filiala pentru copii „Spiridon Vangheli”, muzeul de etnografie „Petre Ștefănuță”, Sala Multimedia, Oficiul de Carte Engleză, Pinacoteca, unde sunt expuse 35 de vase de artizanat de ceramică din diferite ere istorice, obiecte dăruite de către Consiliul Județean Olt, România.

3.3.4. Sănătate

Serviciile de sănătate din orașul Ialoveni sunt prestate de 2 instituții - Centrul Medicilor de familie, Spitalul Raional. În cadrul spitalului există și o maternitate în care sunt angajate 260 de persoane, dintre care 55 de medici, 111 specialiști medii calificați și 44 alte categorii. Starea generală a clădirilor este satisfăcătoare, reparația a fost efectuată de mult, clădirile dispun de infrastructura necesară.

3.3.5. Asistența socială

În orașul Ialoveni sunt cei mai mulți beneficiari de asistență socială - din întreg raionul Ialoveni. La începutul anului 2015 au fost înregistrate 735 de persoane cu dizabilități (dizabilități fizice, mentale, persoane cu dizabilități grave, medii, persoane în etate cu dizabilități), 1762 de persoane în etate, 78 de familii cu 3 sau mai mulți copii, 704 familii monoparentale și fără părinți, 58 de romi.

În anul 2014, 236 de persoane au beneficiat de prestații sociale de toate tipurile și au fost efectuate 16 vizite de îngrijire la domiciliu, și anume vizitele au fost efectuate la 16 femei în etate.

Tabel VI-5 Instituții sociale în orașul Ialoveni

Instituția	Servicii prestate	Numărul de beneficiari	Accesibilitatea și localizarea
Casa comunitară din or. Ialoveni	Servicii de îngrijire, întreținere, dezvoltare conform particularităților de vârstă și necesităților individuale	10 copii	
Casa comunitară cu incluziunea copiilor	Serviciul social, specializat pe plasament temporar pentru creșterea și educarea, într-o locuință de tip	10 copii	

	familial, a copiilor privați temporar sau permanent de mediul lor familial		
Servicii cu incluziunea socială a copiilor/ copii cu dizabilități	Oferă servicii specializate	12 copii	În cadrul grădiniței "Licurici"

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

3.3.6. Agrement și sport

Unul dintre locurile recreative principale din oraș este parcul "Sfatul Țării". Acesta se află în centrul orașului și are o suprafață de 0,8 ha. În anul 2012 parcul a fost renovat și amenajat cu arbori, flori și havuz, bănci și trotuare, internet WI-FI.

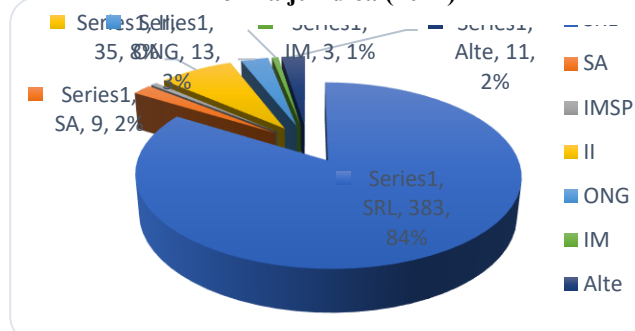
Un alt loc vizitat de locuitorii orașului este Parcul "Vinuri Ialoveni", care se află pe traseul Chișinău – Hâncești și se întinde pe o suprafață de 53 de ha.

4. Economia locală și nivelul de competitivitate regională

4.1. Structura economiei

Orașul Ialoveni are o economie relativ diversificată, prin prisma specializărilor agenților economici locali. În general, numărul de întreprinderi din localitate și formele organizatorico-juridice se înscriu într-o situație favorabilă, specifică localităților urbane. După distribuția teritorială a numărului de agenți economici la 1000 locuitori, raionul Ialoveni se plasează pe primul loc, cu un indicator de cca 8 IMM-uri/1000 locuitori. Diversificarea sectorului economic și a modalității de finanțare a afacerilor a determinat dinamici accelerate de creștere a activităților întreprinderilor cu drept de persoane juridice, în care predomină societățile cu răspundere limitată.

Figura VI-8 Agenți economici după forma juridică (2014)

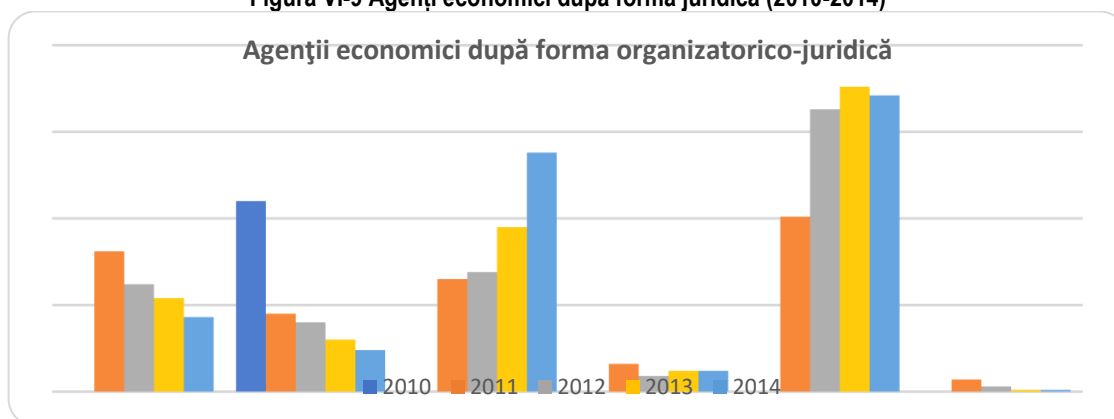

Sursa: Calculurile autorilor conform datelor Biroului Național de Statistică

În orașul Ialoveni își desfășoară activitatea 457 agenți economici. După forma organizatorico-juridică prevalează societățile cu răspundere limitată (circa 383 agenți economici) și întreprinderi individuale (33 agenți economici). În Ialoveni activează 3 întreprinderi municipale prestatoare de servicii, filiale a 6 bănci comerciale și 2 companii de asigurare.

Evoluția numărului de întreprinderi a înregistrat o creștere constantă în ultimii 5 ani, astfel în 2014 au fost înregistrați cu 23,4 % mai mulți agenți economici decât la începutul perioadei de analiză.

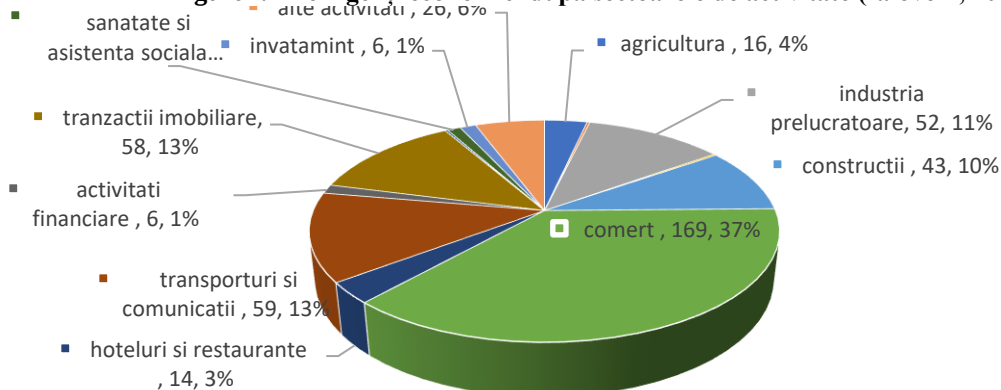
Figura VI-9 Agenți economici după forma juridică (2010-2014)

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

Ponderea cea mai mare a întreprinderilor își desfășoară activitatea în domeniul comerțului. În același timp, orientarea întreprinderilor spre activități comerciale poate fi constatată și prin analiza volumului veniturilor întreprinderilor, unde o cotă semnificativă din volumul total al veniturilor întreprinderilor vine din activități comerciale.

Figura VI-10 Agenți economici după sectoarele de activitate (Ialoveni, 2014)

Sursa: Calcul

Caracteristici și tendințe ale activității economice

Economia orașului este reprezentată de activități realizate preponderent în comerț, sfera industrială și sectorul terțiar și se bazează în totalitate pe câțiva agenți economici mari din punct de vedere al cantității produse, venitului și ariei de acoperire, care dispun de o tehnologie avansată de producere, asigurând o calitate înaltă a produselor, astfel revigorând unele ramuri ale economiei. Dacă e să ne referim la activitatea agenților economici, după numărul de persoane angajate, regăsim 10 întreprinderi cu un număr mediu scriptic de la 602 la 54 de angajați, domeniul lor de activitate variind de la distribuția și comercializarea gazului, comerț, dar și industria alimentară.

Tabel VI-6 Agenți economici după numărul de angajați (2014)

	Denumirea întreprinderii	Numărul de angajați	Genul de activitate
1	SRL "IALOVENI-GAZ"	602	Distribuția și comercializarea combustibilului gazos prin conducte
2	SRL "CVIN-COM"	318	Comerțul cu ridicata al altor produse alimentare
3	SRL "SANDRILIONA"	273	Fabricarea înghețatei
4	SA "DRUMURI IALOVENI"	167	Construcții de autostrăzi, drumuri, aeroporturi și construcții destinate sportului
5	SRL "COMONTEL-GRUP"	92	Comerțul cu ridicata al produselor din tutun
6	SRL "VICTORIA-CIOBANU"	75	Comerțul cu amănuntul al altor produse alimentare în magazine specializate
7	SRL "CAROLINA-GUTU"	68	Comerțul cu ridicata al nisipului, cimentului, pietrișului, ghipsului, teracotei etc.
8	SA "VINURI-IALOVENI"	54	Fabricarea vinului
9	SA "FERTILITATEA-IALOVENI"	52	Comerțul cu ridicata al nisipului, cimentului, pietrișului, ghipsului, teracotei etc.

Sursa: Calculările autorilor conform datelor Biroului Național de Statistică

În același timp, analizând cifra de afaceri a acestor întreprinderi, vedem o diferențiere în ceea ce privește clasamentul întreprinderilor, astfel încât activitatea comercială prevalează în topul acestora.

Tabel VI-7 Agenți economici după cifra de afaceri (Ialoveni, 2014)

Clasament	Întreprinderea	Genul de activitate
1	SRL "IALOVENI-GAZ"	Distribuția și comercializarea combustibilului gazos prin conducte
2	SRL "COMONTEL-GRUP"	Comerțul cu ridicata al produselor din tutun
3	SRL "CVIN-COM"	Comerțul cu ridicata al altor produse alimentare
4	SRL ICS "SPLOT-BI" UKRAINA	Comerțul cu ridicata al cartofilor, legumelor și fructelor
5	SRL "SANDRILIONA"	Fabricarea înghețatei
6	SRL "CAROLINA-GUTU"	Comerțul cu ridicata al nisipului, cimentului, pietrișului, ghipsului, teracotei etc.
7	SRL "SPERANTA-K"	Comerțul cu ridicata al cartofilor, legumelor și fructelor
8	SRL ICS "SV-INCOLECT" UCRAINA	Comerțul cu ridicata al altor mașini și echipamente utilizate în industrie, comerț și transporturi
9	SA "DRUMURI IALOVENI"	Construcții de autostrăzi, drumuri, aeroporturi și construcții destinate sportului
10	SRL "VICTORIA-CIOBANU"	Comerțul cu amănuntul al altor produse alimentare în magazine specializate

Sursa: Calculările autorilor conform datelor Biroului Național de Statistică

Activitatea agenților economici rămâne a fi și o sursă de venit semnificativă pentru administrațiile locale, în contextul în care 83,4% din defalcările de la impozitele și taxele de stat vin din impozitul pe venit al persoanelor juridice.

Comerțul. În oraș funcționează 169 de unități care au o activitate comercială. Domeniul este mai dinamic, deoarece solicită investiții mai mici comparativ cu celelalte activități economice. Spectrul produselor comercializate include produsele alimentare, băuturi, materiale de construcție, articole electrice și de uz casnic etc.

Industria. Sectorul industrial este reprezentat de întreprinderi din industria alimentară, ușoară și a materialelor de construcții.

Servicii. Sfera serviciilor este reprezentată de un spectru mai amplu de agenți economici, dintre care 2 întreprinderi municipale.

Întreprinderea Municipală Gospodăria Locativ-Comunală este agentul economic cu personalitate juridică, constituit în exclusivitate pe baza proprietății municipale și care activează în baza Legilor Republicii Moldova, Hotărârilor Guvernului, Deciziilor Consiliului și Dispozițiilor Primarului.

Întreprinderea a fost creată pentru a desfășura următoarele genuri de activitate:

- Administrarea imobilelor
- Eliminarea deșeurilor și a apelor uzate, asanare, salubritate și activități similare
- Captarea, epurarea și distribuția apei
- Alte lucrări de finisare a construcțiilor⁵.

În cadrul unui proiect elaborat cu suportul proiectului USAID de Susținere a Autorităților Locale din Moldova (LGSP), a fost dezvoltat *Planul de dezvoltare și îmbunătățire a activității Întreprinderii Municipale „Gospodăria Locativ – Comunală Ialoveni”* (2014), care include unele recomandări generale privind îmbunătățirea și dezvoltarea activității Întreprinderii. Planul de măsuri propus se orientează spre canalizarea eforturilor și resurselor proprii și atrase din exterior, pe termen mediu și lung. Creșterea eficienței și rentabilității activității curente a Întreprinderii și existența unui plan de dezvoltare a acesteia pe termen lung vor contribui esențial la creșterea capacității Întreprinderii de a atrage resurse externe pentru implementarea măsurilor de modernizare și extindere a activității.

Întreprinderea Municipală „Piața Agroindustrială Ialoveni” își desfășoară activitatea în strictă conformitate cu actele legislative și normative în vigoare, Statutul întreprinderii, Deciziile Consiliului orașenesc Ialoveni și dispozițiile Primarului.

Pe parcursul perioadei de gestiune întreprinderea a efectuat următoarele genuri de activitate:

- Acordarea în arendă persoanelor fizice și juridice a spațiilor și locurilor destinate comercializării produselor agricole și a mărfurilor industriale etc.
- Acordarea serviciilor: lumină, apă, canalizare etc.

În cadrul ÎM „Piața Agroindustrială Ialoveni” sunt amplasate 104 tone.

Administrația deține 2 tone.

Agenți economici, persoane fizice 102 tone.

Tarabe - 60 locuri de comerț.

Comerț din mijloace auto 20 locuri.

Agricultura. Fondul funciar al orașului Ialoveni constituie 3.165 ha, dintre care 837,37 ha reprezintă și suprafața intravilanului, dintre care o suprafață semnificativă de 51,6%, sau 1635,89 ha, revine terenurilor agricole și 18 ha - bazinei acvatic. Acest aspect a condiționat existența activităților agricole atât la scară mică (gospodării țărănești), cât și la scară mare (întreprinderi/ferme care cultivă suprafețe semnificative).

Turismul. Orașul Ialoveni dispune de o serie de obiective turistice care în prezent sunt puțin valorificate. Mai mult decât atât, orașul se află pe traseul spre complexul Mileștii Mici, care reprezintă unul dintre elementele majore vizitate de către turiștii străini. Slaba valorificare și promovare are la bază absența unei infrastructuri turistice bine dezvoltate (capacitate scăzută de cazare și servicii a turiștilor), precum și includerea obiectivelor date în traseele turistice naționale și internaționale.

4.2. Activitate investițională

Administrația Publică Locală a atras o serie de investiții, realizate cu sprijinul finanțărilor externe nerambursabile și/sau rambursabile, care vor avea ca efect indirect imediat atragerea de noi investiții în localitate, fiind importantă din acest punct de vedere trecerea în revistă a acestora. De asemenea, derularea acestor proiecte a contribuit la dezvoltarea capacității administrative a Primăriei Orașului. Printre acestea se numără:

⁵ Conform datelor din Analiza Diagnostică a ÎM „Gospodăria Comunală Ialoveni” (2013)

Tabel 4 – 3 Proiecte derulate în orașul Ialoveni
Denumire proiect

	Perioada	Suma alocată	Progres	Donator/fond
Construcția stației de pompare a apelor menajere în or. Ialoveni	2012-2013	1320 408	executat	FEN Bugetul local
Procurarea autospecialei pentru colectarea deșeurilor menajere solide și procurarea containerelor în orașul Ialoveni	2013-2014	2 110 000	executat	FEN buget raional și local
Construcția rețelelor de canalizare cu scurgere gravitațională și a stațiilor intermediare de pompare a apelor menajere, în sectorul Albeni (nr. 3), sectorul Bozu (nr. 4) și sectorul Huțuleuca (nr. 5) din or. Ialoveni	2014-	18 150 822	În curs de aprobare de către Consiliul de administrare a FEN	FEN Bugetul local
Termoizolarea fațadelor cu polistiren expandat de 100 mm și înlocuirea tâmplăriei la gr. Nr. 1 Andrieș	2015-	2 829 337	Contract de grant semnat. În curs de implementare	FEE Bugetul local
Reconstrucția și modernizarea sistemului de iluminat stradal în or. Ialoveni	2015-	Cost estimativ de 3 898 716	În proces de evaluare a încadrării financiare și aprobare de Consiliul de administrare a FEE	FEE Bugetul local
Renovarea, termoizolarea și schimbarea tâmplăriei grădiniței nr. 5 Lăstărel	2013-2014		Executat	FISM
Construcția trotuarelor în orașul Ialoveni” - construcția de trotuare din pavaj pe străzile Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Grigore Vieru și Moldova	2012-2013	2 023 036	Executat	FISM
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă în raionul Ialoveni	2016		În proces de elaborare a studiului de fezabilitate	ADR Centru

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

5. Infrastructura edilitară

5.1. Fondul locativ

5.1.1. Portofoliu de locuințe

La 01.01.2015 suprafața totală a fondului locativ al orașului Ialoveni era estimată la 573240 m², inclusiv în blocuri cu apartamente - 114240 m² și în case particulare - 459000 m². Numărul total de case (locuințe) îl constituie 4280, inclusiv apartamente - 2380. Numărul de gospodării (curți) este de 4250. Suprafața locuibilă constituie 254700m² sau 44,4% din fondul locativ, ceea ce reprezintă cca 133,9m² /locuință sau 59,5 m2 de suprafață locuibilă per locuință. În medie, unui locuitor i-ar reveni o suprafață totală de 32,2 m2, din care 16 m2 de suprafață locativă.

Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică, cu privire la tendințele de majorare a suprafeței locuibile, putem constata o evoluție pozitivă, precum și la nivel de republică (adică o creștere cu 5% față de suprafața locuibilă înregistrată în 2010), doar că într-un ritm mai lent, adică suprafața locuibilă s-a majorat - comparativ cu 2010 - cu 4,9%.

Tabel VI-8 Suprafața locuibilă, mii metri pătrați (2010-2014)

	2010	2011	2012	2013	2014	Dinamica 2010-2014
Total pe republică	19490,1	19726,5	19840,3	20184,4	20493,9	5%
Mun. Chișinău	9377,6	9600,7	9687,1	9866,8	10131,8	8%
Centru	2875,1	2884	2897,9	2904,6	2917,8	2,8%
Ialoveni	242,8	247,7	250	251,8	254,7	4,9%

Sursa: <http://statbank.statistica.md>

5.2. Transport

Rețeaua de transport

Lungimea totală a drumurilor din localitate

Rețeaua de drumuri din orașul Ialoveni are o lungime de 58 de kilometri, dintre care 9 sunt de importanță națională și 39 de importanță locală.

Starea drumurilor. Lungimea străzilor în oraș este de 170 km, dintre care sunt iluminate 153 de km. Drumurile din oraș și nu numai sunt întreținute și administrate de către S.A „Drumuri Ialoveni”. Ele sunt într-o stare relativ bună, cu toate că există porțiuni de drum de o calitate mai proastă. În ultimii ani au fost folosite milioane de lei din bugetul local pentru reparația și asfaltarea drumurilor, construcția trotuarelor, instalarea și reparația iluminatului stradal.

În rețeaua de drumuri au fost efectuate investiții în valoare de 9800 mii lei.

Pe domeniul public sunt amenajate 5 locuri de parcare, din bugetul public.

Localitatea nu dispune de piste pentru bicicliști amenajate sau pe plan de amenajare.

Serviciile de transport

Orașul dispune de o rețea de transport public în comun. Localitatea dispune de 3 rute de transport, dintre care 2 rute locale și o rută interurbană. În anul 2014, numărul unităților de transport public funcționale la nivelul întregii comunități era de 40. Transportul public este asigurat de un prestator de servicii.

5.3. Alimentarea cu apă

Lungimea rețelelor de aprovizionare cu apă în orașul Ialoveni este de 120 km, înregistrând creșteri în ultimii ani. Rețelele de apeduct asigură cu apă 6270 gospodării, 24 de ore, dintre care 89% din gospodării sunt conectate la apeduct, din acestea 100 % sunt contorizate. Ponderea locuințelor conectate la rețeaua centrală de apeduct este de 96% și în ultimii 3 ani aceasta nu s-a extins.

Rezultatele controalelor de calitate efectuate arată corespunderea calității cu standardele prestabilite. În anii 2012-2014, în medie au fost efectuate 12 controale, în toate cazurile calitatea apei a corespuns normelor sanitare. Prețul de livrare a apei potabile este de 8,06 lei pentru persoanele fizice și de 20,83 lei pentru persoanele juridice. Orașul dispune de o Strategie de dezvoltare a serviciului de apă. Investiții capitale în domeniul rețelei de apeduct în perioada 2012-2014 nu au fost realizate.

5.4. Canalizare

Orașul Ialoveni dispune de o rețea centralizată de canalizare. Serviciile de apă și canalizare sunt prestate de S.A. "Apă Canal Chișinău". Lungimea totală a rețelelor de canalizare este de 63 km și nu s-a extins în ultimii trei ani. Serviciile sunt prestate pe bază de contract, iar ponderea locuințelor conectate la rețeaua centrală de canalizare este de 47%, numărul acestora nu s-a majorat în ultimii 3 ani.

Orașul Ialoveni dispune de o Strategie de dezvoltare a serviciului de canalizare, elaborată în anul 2012. Investiții capitale în domeniul rețelei centralizate de canalizare în perioada 2012 – 2014 nu au fost realizate.

Stația principală de pompare

Serviciile de pompare și epurare a apelor uzate sunt foarte slab dezvoltate. Orașul Ialoveni nu dispune de o stație de epurare a apelor uzate, acestea sunt pompate la Stația de Epurare a Municipiului Chișinău.

5.5. Încălzirea

Resursa folosită pentru alimentarea cu energie termică a clădirilor din oraș este gazul natural, care, prin intermediul cazanelor individuale, asigură agentul termic sub formă de apă caldă. În majoritatea clădirilor se asigură și prepararea apei calde menajere. Gazul este livrat din rețeaua SRL "Ialoveni-Gaz".

Orașul a avut un sistem centralizat de alimentare cu energie termică, construit în perioada sovietică, care asigura cu energie termică instituțiile publice, blocurile de locuințe și agenții economici. Sistemul a fost însă închis în urmă cu peste zece ani, din cauza mai multor probleme de ordin economic, tehnic și de reglementare. Astfel, în orașul Ialoveni, atât în instituțiile publice, cât și în cele private, încălzirea este autonomă, care este mult mai confortabilă și mai economică.

5.6. Gaz natural

Alimentarea cu gaz a orașului Ialoveni este asigurată prin intermediul întreprinderii "Ialoveni-Gaz" din sistemul SA "Moldovagaz". Alimentarea cu energie termică se realizează prin rețeaua de presiune medie, prin intermediul sistemului de alimentare centralizată cu căldură, precum și cu centrale termice autonome pe gaze naturale. În orașul Ialoveni, gazul reprezintă principalul combustibil pentru încălzirea locuinței în perioada rece a anului. Majoritatea locuitorilor orașului utilizează gaz (60%), lemne (45%) și cărbune (11%).⁶

5.7. Energie electrică și iluminatul stradal

Alimentarea cu energie electrică se face din Sistemul Energetic Național, prin intermediul întreprinderii de distribuție "RED Union Fenosa S.A.".

Iluminarea publică se efectuează, în proporție de 100%, cu stâlpi de iluminat vechi și corpuri de iluminat LED. În rețeaua de iluminat stradal, pe parcursul anilor 2012-2014 au fost efectuate investiții capitale în valoare de 4200 mii lei.

5.8. Managementul deșeurilor

În orașul Ialoveni există o întreprindere municipală în domeniul colectării gunoierului menajer și de întreținere a spațiilor verzi. Localitatea dispune de o gunoiște autorizată prin decizia Consiliului Local, care însă nu

⁶ Conform datelor din Evaluarea gradului de satisfacție privind prestarea serviciilor publice

corespunde întru totul standardelor. Gradul de valorificare a gunoștii este de 20%. Pe străzile localității sunt instalate 1600 tomberoane și 45 coșuri de gunoi. Frecvența efectivă medie de colectare a gunoiului este de 1/14 zile, care este respectată.

Ponderea gospodăriilor ce beneficiază de serviciul de salubritate este de cca 87% (2814 case, 100% în bază de contract, 1729 apartamente, 100% în bază de contract total). În ultimii 3 ani nu a fost înregistrată o creștere a numărului de beneficiari.

5.9. *Eficiența energetică*

În anul 2013, cu suportul proiectului USAID de Susținere a Autorităților Locale din Moldova (LGSP), în parteneriat cu Encon Services International LLC, a fost elaborat și implementat Programul Local de Eficiență Energetică pentru consumatorii primăriei Ialoveni.

Programul Local de Eficiență Energetică pentru orașul Ialoveni oferă o documentație pertinentă privind posibilitățile de obținere a unor efecte favorabile sinergice prin implementarea unor soluții de creștere a eficienței energetice în sistemele consumatoare de energie aflate în administrarea financiară a APL.

În domeniul producerii de energie, s-a propus ca autoritățile locale să promoveze utilizarea echipamentelor cu eficiență ridicată (cazane de înaltă eficiență, instalații de cogenerare a energiei electrice și termice), a surselor regenerabile de energie (biomasă, energie solară, biogaz, pompe de căldură, etc.), să examineze oportunitățile de producere a energiei/biogazului în procesul gestionării deșeurilor și a celor de utilizare a resurselor energetice refolosibile, provenite din anumite procese industriale. Toate acestea vor contribui la reducerea consumului de combustibili fosili și la reducerea emisiilor de CO₂ și a altor gaze cu efect de seră în atmosferă. De asemenea poate fi necesară dezvoltarea sistemelor de furnizare/distribuție a energiei din sursele menționate spre consumatori.⁷

Obiectivele generale ale programului Local de Eficiență Energetică includ:⁸

- Reducerea ponderii costurilor cu energia în costurile totale ale Primăriei.
- Îmbunătățirea condițiilor ambientale în special în spațiile care trebuie să respecte unii parametri speciali (temperaturi interioare în conformitate cu destinația încăperilor, iluminat corespunzător în spații de lucru și stradal pentru siguranța traficului și a populației etc.).
- Protecția mediului prin reducerea necesarului de energie ca urmare a implementării unor acțiuni de îmbunătățire a eficienței energetice cu impact pozitiv asupra reducerii nivelului emisiilor de gaze cu efect de seră.
- Identificarea unor posibile surse de finanțare pentru introducerea măsurilor de eficiență energetică propuse.

Analiza realizată în orașul Ialoveni a evidențiat preocuparea autorităților (chiar în condițiile dificile în care fondurile lipsesc) pentru introducerea unor măsuri de eficiență energetică. Exemple în acest sens sunt grădinița Licurici, reabilitată parțial din punct de vedere termic, achiziționarea unor colectoare solare pentru prepararea apei calde menajere și acțiunile de finalizare a iluminatului stradal.

Din păcate, aceste acțiuni nu au luat în considerare dezvoltarea și implementarea planificată, în cadrul unui program, a unor acțiuni în domeniul eficienței energetice.

Plecând de la conceptul că energia trebuie utilizată rațional și nu restrictiv, multe din măsurile aplicate nu țin cont de necesarul real de energie, de cerințele de confort care se stabilesc în funcție de destinația clădirii sau a sistemului de iluminat stradal, de condițiile de trafic sau de siguranță cerute de același iluminat stradal etc.

Planul de acțiuni de EE cu estimarea economiilor anuale de energie, a bugetului (investiții necesare), defalcate pe sectoare/activități cu perioadele simple de recuperare a investițiilor și identificarea resurselor financiare (instrumente principale financiare) cuprind activități ce vizează Clădirile municipale, Iluminatul public, Achizițiile publice ecologice și Comunicarea, fiind structurate după cum urmează:

⁷ Conform datelor Studiului cu privire la determinarea nivelului de satisfacție a locuitorilor din 32 de orașe ale Republicii Moldova

⁸ Programul Local de Eficiență Energetică pentru consumatorii primăriei Ialoveni (2013)

Tabel 5-9 Obiective privind economiile de energie aferente fiecărui sector de activitate, pentru perioada 2014-2016 (MWh)

Sector	2014		2015		2016	
	%	Economii energie	%	Economii energie	%	Economii energie
Clădiri municipale	808,9	90,07	98,5	52,48	633,9	87,18
Iluminat public	88	9,80	88	46,88	92	12,65
Achiziții publice ecologice	0,5	0,06	0,5	0,27	0,5	0,07
Comunicare	0,7	0,08	0,7	0,37	0,7	0,10
TOTAL	898,1	100	187,7	100	727,1	100

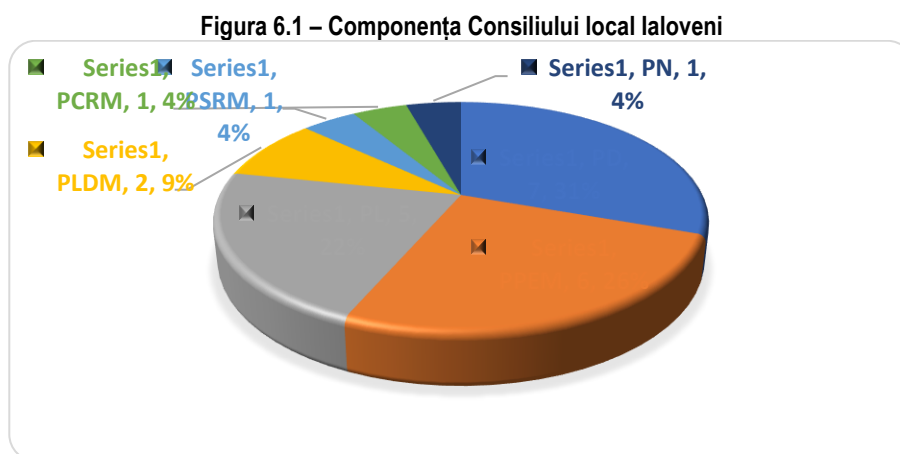
6. Capacitate instituțională

6.1. Management administrativ

6.1.1. Consiliul local

Primăria orașului Ialoveni dispune de Statutul localității aprobat în anul 2007. Activitatea Consiliului orașenesc se bazează pe propriul Regulament de organizare și funcționare aprobat de precedentă componență a Consiliului.

Consiliul local Ialoveni este format din 23 consilieri, dintre care toți sunt bărbați. Dintre aceștia 65% au studii superioare iar 43% din actualii consilieri au fost realeși.

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

În cadrul consiliului își desfășoară activitatea 4 comisii consultative de specialitate:

- Comisia pentru buget, economie, finanțe și patrimoniul public local;
- Comisia pentru învățământ, protecție socială, sănătate publică și muncă, cultură, tineret și sport;
- Comisia pentru construcție și industrie, protecția mediului, amenajarea teritoriului, resurse funciare;
- Comisia juridică, pentru ordinea publică și activitatea administrației publice locale.

6.1.2. Primăria și servicii publice locale

Primăria activează în baza Regulamentului intern de organizare și funcționare. Primarul este autoritatea reprezentativă a populației și executivă a Consiliului local.

În activitatea sa, funcționarii publici întocmesc registre de evidență pe următoarele domenii: corespondență, patrimoniu, cadastru, fiscalitate. Atribuțiile funcționarilor publici sunt stabilite în fișele de post personale adoptate conform Hotărârii de Guvern 201 din 11.03.2009.

Atribuțiile primarului sunt stabilite prin Legea privind administrația publică locală nr. 436 din 28.12.2006.

Aparatul Primăriei include 17 angajați, conform Statului de personal, dintre care 9 bărbați și 8 femei, iar 66% dintre angajații primăriei au peste 50 de ani.

Pe parcursul anilor 2012-2014, ponderea angajărilor prin concurs din totalul persoanelor angajate a constituit 100%, ceea ce determină un nivel înalt de transparență și echitabilitate a procesului de angajare. În aceeași perioadă nici o persoană nu a fost promovată în funcție în baza criteriilor de merit. În afara organigramei tip au fost angajate câte 2 persoane în fiecare an.

Ponderea persoanelor angajate ce fac parte din grupurile social-vulnerabile constituie 15,3%. Mai mult de jumătate (69,2%) din numărul funcționarilor au studii superioare, 15,4% au studii superioare incomplete și 15,4% au studii medii speciale. În cadrul primăriei nu activează persoane cu dizabilități.

În ultimii trei ani, la cursuri de perfecționare profesională au participat 69,2% din numărul total al angajaților, ceea ce atestă o atenție sporită acordată pregătirii profesionale continue a angajaților. În aceeași perioadă, 84,6% din

numărul total de angajați ai primăriei au trecut evaluarea conform cerințelor Regulamentului aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 201 din 11.03.2009.

Sediul primăriei a fost construit în anii 1977, iar ultima reparație a fost efectuată în anul 2014. Astfel, se atestă o stare tehnică bună a clădirii.

Primăria dispune de suprafață suficientă necesară activității administrative, fiecărui angajat din cadrul primăriei revenindu-i un spațiu de muncă de 26,9 m². Acest indicator este peste media standardelor altor țări Europene⁹ (12-14 m²). Primăria pune la dispoziție o sală de ședințe cu o suprafață de 80 m² și cu 55 locuri, dintre care 30 sunt amenajate pentru grupurile de lucru, iar 25 locuri sunt amenajate pentru asistență.

La nivelul primăriei a fost elaborat și aprobat un Plan de Dezvoltare Instituțională.¹⁰

6.1.3. Transparența decizională

În cadrul APL există un sistem de proceduri bine determinate și subiecți implicați în procesul de inițiere, elaborare, promovare și aprobare a proiectelor de decizii.

În anul 2015 au fost organizate 6 ședințe ale consiliului orășenesc, unde au fost adoptate 113 decizii ale Consiliului Orășenesc.¹¹

În 2012-2014 au fost efectuate 23 de ședințe ale consiliului, dintre care 13 ordinare și 10 extraordinare. Ședințe ad-hoc nu au fost înregistrate, dar în 2013 și în 2014 au fost înregistrate 2 amânări ale ședințelor planificate ale consiliului orășenesc. Ponderea medie a celor 23 de consilieri prezenți la ședințele consiliului este în creștere în comparație cu perioada anterioară, constituind câte 95,6% în 2012 și 2014 și 91,3% în 2013. Prin urmare, constatăm o evoluție constantă a calității aspectului evaluat, comparativ cu perioada analizată anterior.

Majoritatea proiectelor de decizii, ca și în perioada 2009-2011, au fost înaintate de către autoritatea executivă (333 sau 99%) și aleșii locali (2 proiecte sau 1% din proiectele de decizii), iar reprezentanții societății civile și cetățenii nu au înaintat nici un proiect de decizie pentru dezvoltarea durabilă a orașului. Comparativ cu perioada precedentă, în 2012-2014 numărul proiectelor de decizii avizate pozitiv de către comisiile consultative ale consiliului orășenesc au constituit 327 sau 97,3% din proiectele de decizie cu caracter normativ și individual. Ulterior, în cadrul ședințelor, aleșii locali au adoptat toate proiectele de decizii înscrise în ordinea de zi. Astfel, se înregistrează o evoluție crescătoare a performanței aspectului evaluat, comparativ cu perioada analizată anterior.

Conform legislației în vigoare ședințele consiliului local sunt publice și poate participa orice persoană. În anii 2012-2014 la toate ședințele consiliului local efectuate (23) au participat și alte persoane decât membrii consiliului și persoane cointeresate fără drept de vot.

Pe parcursul anilor 2012-2014 ponderea proiectelor consultate cu cetățenii au constituit majoritatea proiectelor de decizie - 97,3 % sau 327 de proiecte, înregistrând o creștere semnificativă față de perioada anterioară, inclusiv a performanței.

Proiectele de decizii și materialele aferente acestora se prezintă părților interesate la solicitare, fiind înmânate consilierilor și afișate într-un spațiu accesibil publicului cu 10 zile lucrătoare până la examinarea deciziei. Informațiile conținute în anunțurile prealabile sunt invitații la ședința consiliului orășenesc și proiecte de decizii și se atestă o îmbunătățire a performanței.

6.1.4. Securitatea publică

Ordinea publică este asigurată de Inspectoratul de Poliție Ialoveni. Activitatea Poliției se desfășoară exclusiv în baza și pentru executarea legii, în interesul persoanei, al comunității și în sprijinul instituțiilor statului, pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale și demnității umane, prevăzute în Declarația universală a drepturilor omului, în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, în Codul european de etică al

⁹ DTZ's fifteenth annual Global Occupancy Costs Offices (GOCO) Research
<http://www.dtz.com/Global/Research/GOCO+2012>

¹⁰ Conform datelor Studiului cu privire la determinarea nivelului de satisfacție a locuitorilor din 32 de orașe ale Republicii Moldova

¹¹ <http://www.ialoveni.md/decizii-2015.php>

poliției și în alte acte internaționale, în conformitate cu principiile legalității, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, imparțialității și nediscriminării, controlului ierarhic permanent, răspunderii personale și profesionalismului, transparenței, respectării secretului de stat și al altor informații oficiale cu accesibilitate limitată. Siguranța publică în oraș este asigurată, deoarece toate cartierele sunt iluminate.

6.2. Finanțe publice locale

Componenta, mărimea, direcțiile și modul de utilizare a resurselor locale, în special a celor financiare, reprezintă unul din elementele principale care caracterizează capacitatea administrativă și funcțională a APL - de a-și realiza multiplele atribuții legale

6.2.1. Venituri

În procesul de executare a bugetului local, veniturile încasate, suplimentar la cele aprobate, precum și economiile de cheltuieli, rămân la dispoziția autorităților administrației publice locale respective, dar nu stimulează creșterea colectării veniturilor proprii.

În structura veniturilor bugetelor locale ale orașului Ialoveni pentru perioada anilor 2011-2014, ponderea cea mai mare (cca 40%) este deținută de veniturile regulatorii. Veniturile proprii reprezintă doar 12%, ceea ce denotă o capacitate redusă de completare a bugetului local.

Tabel VI-9 Veniturile bugetului local, anul 2014, lei			
Denumirea indicatorului	TOTAL	Taxe locale	Mijloace speciale
Veniturile – total:	34238732,28		
Venituri regulatorii	13930241.01		
Veniturile proprii	4394508,4		
Taxe locale	2354884.60	2354884.60	
Alte încasări	751700,00		
Mijloace speciale	1329848.27		1329848.27
Transferuri	6956100.00		
Fonduri speciale	2941000.00		
Mijloace din vânzarea și privatizarea bunurilor proprietatea publică	1580450.00		

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

În același timp cota parte a transferurilor pentru anul 2014 a reprezentat cca 20,3 % din volumul total al veniturilor sau cu 8,3 % mai mult decât veniturile proprii, ceea ce denotă dependența activității administrațiilor publice locale de administrația publică centrală.

Tabel VI-10 Veniturile bugetului local, mii lei				
	2011	2012	2013	2014
<i>Venituri proprii</i>	2388,5	2990,8	3917,9	4394,5
<i>Transferuri</i>	13026.9	15558.9	9002.3	6956.1

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

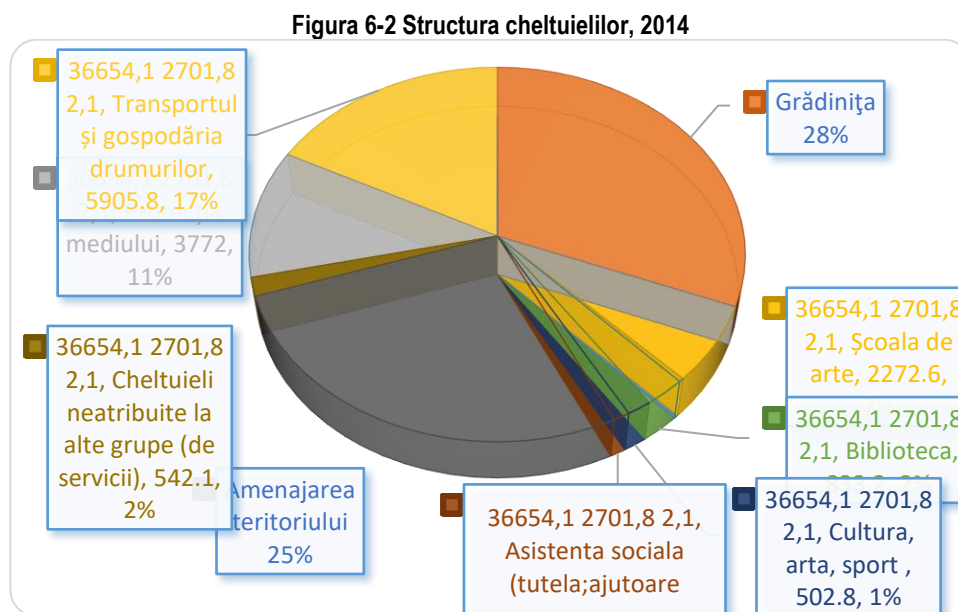
Gradul de realizare a veniturilor totale în bugetul local al orașului: 156,0 % în anul 2012; 168,3 % în 2013 și 162,8 % în anul 2014. Gradul de colectare a veniturilor proprii a constituit: 176,8% în 2012; 176,0 % în 2013 și 152,2 % în 2014.

Atât veniturile totale, cât și veniturile proprii sunt executate în proporție de peste 100%, APL are deficiențe în prognozarea veniturilor în bugetul local, dar exercită controlul calitativ asupra îndeplinirii acestora. La fel ca în perioada analizată anterior, se înregistrează un nivel înalt de performanță a indicatorului.¹²

6.2.2. Cheltuieli

Evoluția situației pentru perioada 2012-2014 la capitolul cheltuieli a înregistrat o creștere de cca 13,8%, indicând o valoare de 36654,1 mii lei pentru anul 2014.

Ponderea cea mai mare a cheltuielilor pentru 2014 a fost atribuită învățământului preșcolar (cca 28% din totalul de cheltuieli), urmate de cheltuielile destinate amenajării teritoriului (cca 25%).

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

Raportându-ne la anii precedenți, se observă relativ aceeași structură a cheltuielilor ca proporție din volumul total al cheltuielilor. În anul 2013 volumul cheltuielilor, conform micșorării volumului veniturilor, s-a diminuat cu cca 16% (cu 5220,1 mii lei), din cauza trecerii competenței legate de întreținerea instituțiilor de învățământ primar, gimnazial, mediu de cultură generală și liceal din competența APL de nivelul I în competența APL de nivelul al II-lea.

Tabel VI-11 Structura cheltuielilor, executate în perioada 2012-2014 (mii lei)

Denumirea indicatorilor	2012	2013	2014	2015 plan aprobat	2015 exec. 9 luni
Cheltuieli total	32189.6	26969.5	36654.1	22437,7	18265,4
Aparatul administrativ	1812.8	2695.5	2701.8	1937,9	1583,9
Armata Națională			2.1		
Menținerea ordinii publice și securitatea națională	20.1	16.0			6,0
Grădinița	12184.6	10241.7	10518.5	11750,6	8364,4
Școala (gimnaziu, liceu)	6136.1	29.8			
Școala de arte	2215.6	1862.3	2272.6	2589,8	1884,5
Contabilitate	176.3	90.5	101.6	107,2	83,6
Biblioteca	1014.1	768.0	833.2	1017,8	741,6
Cultura, arta, sport	399.1	541.5	502.8	236,4	360,3
Asistența socială (tutela; ajutoare unice)	328.6	343.4	337.1		212,3
Amenajarea teritoriului	4519.2	7040.0	9164.5	4539,9	4653,8

¹² Conform datelor Studiului cu privire la determinarea nivelului de satisfacție a locuitorilor din 32 de orașe ale Republicii Moldova

Denumirea indicatorilor	2012	2013	2014	2015 plan aprobat	2015 exec. 9 luni
Cheltuieli neatribuite la alte grupe (de servicii)	461.0	552.7	542.1	258,1	375,0
Serviciile cantinei sociale					
Gospodăria silvică					
Fondul de rezervă					
Școala primară	1146.4				
Protecția mediului	1775.7	233.0	3772.0		
Transportul și gospodăria drumurilor		2555.1	5905.8		
Alte cheltuieli					

Sursa: Primăria Orașului Ialoveni

În bază alocării bugetare se pot identifica necesitățile prioritare ale localității, după cum urmează:

2012: Prioritatea 1- Educația preșcolară /Grădinița (37,8%); Prioritatea 2 – Educația școlară (19%); Prioritatea 3 – Amenajarea teritoriului (14 %).

2013: Prioritatea 1- Educația preșcolară /Grădinița (37,9%); Prioritatea 2 – Amenajarea teritoriului (26,1%); Prioritatea 3 – Aparatul administrativ (10 %).

2014: Prioritatea 1- Educația preșcolară /Grădinița (28,6%); Prioritatea 2 – Amenajarea teritoriului (25%); Prioritatea 3 – Transportul și gospodăria drumurilor (16 %).

Cheltuielile totale au fost executate în proporție de: 164,6 % – 2012; 165,5 % – 2013 și 184,9 % – 2014. La fel ca și în perioada analizată anterior, se constată o depășire a cheltuielilor aprobate de cele executate. Această depășire a constituit peste 64,0 % în toți cei 3 ani analizați. Prin urmare, constatăm că nu a fost înregistrată nici o îmbunătățire comparativ cu perioada analizată anterior și în continuare APL întâmpină deficiențe majore în planificarea bugetului și lipsește controlul asupra cheltuielilor bugetare.

În perioada analizată diferența dintre variația în structura cheltuielilor (executate/planificate), în comparație cu devierea cheltuielilor totale (efective / planificate), a constituit: 0,42 pp în 2012; 3,1 pp în 2013 și 0,0 pp în anul 2014. Variația medie în structura cheltuielilor stabilește valoarea medie a devierilor pe categoriile de cheltuieli (executat/planificat) și reflectă realocările între liniile bugetare. Prin urmare, constatăm că variația medie a cheltuielilor pe categorii de cheltuieli a depășit devierea totală a cheltuielilor cu peste 3,0 pp în unul din ultimii trei ani. Aceasta atestă faptul ca APL admite compensarea unor cheltuieli din contul altor articole de cheltuieli în proporții admisibile și exercită un control suficient al variației cheltuielilor, în special în ultimul an analizat. Comparativ cu perioada analizată anterior se înregistrează o îmbunătățire semnificativă a indicatorului.¹³

Informația bugetară este pusă la dispoziția publicului în proporție de 60%, restul informației cerute de legislație pentru a fi prezentată publicului nu este disponibilă. La fel ca în perioada analizată anterior, au fost făcute publice doar bugetele localității și rapoartele anuale și cele trimestriale privind executarea bugetului. Rapoartele de audit extern și rapoartele privind contractele de achiziții publice nu au fost publicate.

În cadrul APL există o bază de date doar pentru contribuabilii fiscali – persoane fizice. Pentru elaborarea bazei de date a contribuabililor fiscali – persoane juridice, nu s-au întreprins măsuri. Ultima actualizare a informației privind obligațiile fiscale a fost efectuată în anul 2014. Însă, rezultatele sondajului denotă că informația cu privire la obligațiunile fiscale este diseminată prin intermediul panoului din cadrul primăriei, anunțurilor în ziarul local și prin intermediul site-ului primăriei. Celelalte mijloace de informare în masă nu se folosesc. În continuare, lipsește un sistem de proceduri administrative de apel fiscal.

6.3. Societate civilă și mass-media

6.3.1. Structuri ale societății civile

¹³ Conform datelor Studiul cu privire la determinarea nivelului de satisfacție a locuitorilor din 32 de orașe ale Republicii Moldova

În oraș activează 13 organizații ale societății civile, obiectivul predominant fiind acordarea asistenței necesare persoanelor din grupurile social vulnerabile. Conlucrarea acestor organizații cu APL este însă foarte redusă, o mare parte dintre acestea având o activitate limitată.

Tabel VI-12 Organizații Nonguvernamentale din orașul Ialoveni

Societatea Invalizilor din Ialoveni

Societatea culturală obștească "Renatela"

AO Societatea pentru refugiați

AO Corporația Giuvaierg din Moldova

AO Centrul de Educație și Dezvoltare Antreprenorială

AO "Asociația de reabilitare complexă"

Centrul de extensiune "Agroform"

AO "Cornelius"

AO Centrul pentru Comunicare Inter. și Drept

AO Asociația antiincendiară "Antifoc"

AO Raională "Clubul de fotbal Ialoveni"

Fundația "David"

Reprezentanța fundației "F.S.M" în R.M

Sursa: Biroul Național de Statistică

6.3.2. Structuri mass-media

Din anul 1998 în oraș își are activitatea publicația Ora Locală. E o publicație de informație, opinie și atitudine, apare săptămânal, într-un tiraj de 3000 de exemplare.

Pe perioada anilor 2012-2014 lista canalelor mediatice nu s-a modificat esențial, rămânând la fel de diversă ca și în perioada anterioară.

Pe parcursul ultimilor 3 ani au fost publicate 399 comunicate, dintre care 5 pe panoul informativ, 108 în ziarul local, dintre care 8 în rubrica permanentă, 121 pe pagina web a primăriei și 22 în alte locuri publice, 130 pe panouri stradale și 10 la radioul local.

7. Orașul Ialoveni în contextul politicilor de dezvoltare transfrontaliere, naționale, regionale, raionale

Contextul strategic general de dezvoltare al orașului. Strategia socio-economică a orașului Ialoveni reprezintă un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare locală (Plan Strategic de Dezvoltare Socio-Economică al Orașului Ialoveni, 2001-2015), regională (Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2010-2016 și strategii de dezvoltare sectoriale), națională (Strategia de dezvoltare "Moldova 2020", Strategia Națională de Descentralizare, strategii sectoriale de dezvoltare), europeană (Strategia Europa 2020, Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene 2009) și internațională (Agenda 21, obiectivele de dezvoltare ale mileniului 2000-2015).

Planul Strategic de Dezvoltare socio-economică al orașului Ialoveni, 2001-2015 a avut direcții strategice ce au urmărit îmbunătățirea condițiilor de trai ale populației orașului, și anume: valorificarea resurselor locale; lupta împotriva corupției și a criminalității; perfecționarea profesională a lucrătorilor APL și a serviciilor publice și formarea imaginii APL.

Acțiunile prevăzute în Planurile de Acțiuni ale Programului de dezvoltare social-economică a orașului Ialoveni pentru perioada 2001-2015, cât și cele ale prezentului Document strategic prevăzut pentru perioada 2016-2020 au fost corelate cu acțiunile prevăzute în planurile operaționale anuale ale Consiliului Raional Ialoveni.

Totodată, orașul va beneficia de implementarea priorităților stipulate în **Strategia de Dezvoltare Regională Centru 2016-2020**: 1.) Valorificarea potențialului economic și creșterea competitivității regionale. 2.) Dezvoltarea infrastructurii fizice și sociale de importanță regională și locală. 3) Consolidarea cadrului instituțional și a potențialului administrativ al regiunii.

Strategii sectoriale. Conform proiectului din Planul Național de Amenajare a Teritoriului și Strategiei Naționale de Gestionare a Deșeurilor 2013-2027, se propune regionalizarea managementului deșeurilor prin divizarea teritorială a țării în 8 regiuni de management al deșeurilor, respectiv majoritatea gunoștilor vor fi lichidate iar procesul de colectare și depozitare a deșeurilor va fi eficientizat.

Strategia Națională de Mediu pentru perioada 2013-2023 include un set de obiective și măsuri cu impact asupra tuturor localităților din Republica Moldova, ce vor asigura realizarea reformei sectorului de mediu, îmbunătățirea sistemului de management, utilizarea rațională a resurselor naturale, crearea și asigurarea funcționării unui sistem adecvat de gestionare a deșeurilor; reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului, crearea unui sistem eficient de monitoring și control al calității mediului; promovarea Dezvoltării Economice Verzi la scara națională, promovarea educației pentru dezvoltare durabilă; diminuarea impactului schimbărilor climatice și adaptarea la acestea; reducerea riscurilor și protecția împotriva dezastrelor.

Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020 prevede sporirea eficienței energetice prin realizarea unor măsuri de eficientizare a consumului de energie în următoarele sectoare cu impact asupra întregului teritoriu al Republicii Moldova: i) sectorul transformărilor energetice; ii) sectorul industriei; iii) sectorul construcțiilor; iv) sectorul transportului; v) sectorul public. Totodată, **Strategia energetică a Republicii Moldova 2013 – 2030** prevede obiectivele de realizare a perioadei de referință: asigurarea securității aprovizionării cu energie; dezvoltarea piețelor concurențiale și integrarea lor regională și europeană; asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice.

Orașul Ialoveni va beneficia de rezultatele implementării **Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”**, care își propune să susțină o creștere economică durabilă pe termen lung.

Orașul Ialoveni este sub incidența prevederilor **Strategiei Naționale de Descentralizare și Planului de Acțiuni** privind implementarea Strategiei Naționale de Descentralizare pentru perioada 2012-2015. Strategia are drept scop să acorde o mai mare autonomie autorităților publice locale în raport cu autoritățile publice centrale, efectuând transferul de competențe și resurse financiare necesare de la autoritățile centrale la cele locale. Aspectele principale ale strategiei vizează consolidarea capacităților autorităților administrației publice locale, îmbunătățirea managementului și calității serviciilor publice prestate cetățenilor. Strategia prevede descentralizarea serviciilor și competențelor, descentralizarea financiară și cea patrimonială.

Europa 2020 (2010-2020) reprezintă strategia europeană ce pledează pentru o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, astfel încât să se obțină un nivel ridicat de ocupare a forței de muncă, de productivitate și de coeziune socială.